

ساراں

نجم حسین سید

ساراں

ساراں

نجم حسین سید

سُچیت

سہے حق لکھیار دے راکھویں

ہتھلی چھپائی

فرید بھنڈار ٹرسٹ

ولوں لوک بولی سیوا

تریجی چھاپ: 2007ء سُچیت کتاب گھر، لہور

دوجی چھاپ: 1988ء آدم پبلشرز، لہور

پہلی چھاپ: 1974ء مجلس شاہ حسین، لہور

چھپواک ورتاوی

سُچیت کتاب گھر

11- شرف مینشن، چوک گنگا رام، بک سٹریٹ 1، لہور

SUCHET KITAB GHAR

11-Sharaf Mansion, Chowk Ganga Ram, Book Street 1, Lahore. PAK

Ph: 92 42 6308265 E-mail: suchet2001@yahoo.com

ورتاوے: کتاب ترجمن، 22 میاں چیمبرز، 3 نمپل روڈ، لہور- فون: #42 6312790

شرکت پریس لہور Shirkat Press, Lahore

7	ندیوں پار رانجمن دا ٹھانہ
27	رانجمن یار طبیب
44	پورن تے رسالو
56	بھاجڑ تخت لہور
69	ڈتے دی کہانی

ندیوں پار را بنجھن دا ٹھانہ

دریا ساڈا راکھا آہا۔ سانوں کھلرن توں، اُبھرن توں ودھن توں ورجدا۔
آپنے آپ توں باہر نکلنوں ورجدا۔ ساڈی سوچ اڈاری کولوں، ساڈیاں سُنپیاں
کولوں سانوں بچاؤندا۔ اپنی 'میں' وچوں نکل کے اپنے 'توں' ول و بنجوں
ہٹکدا۔

دریا ساڈی ماپیاں دی جُوہ دی حد آہی۔ ماپیاں دی سوچ دی، سار دی حد۔
اوہناں دے کرن دی، جرن دی حد۔ اوہناں دے دل دی حد۔ ماپیاں ولوں
سانوں جو گجھ ملیا اوہ دریاؤں اُرار ای ہا۔ ماپے سانوں پالدے، سنبھالدے،
ساڈے کاج سوار دے، پرتاہیوں جے اسیں دریاؤں اُرار رہیے اوہناں دی جُوہ
وچ رہیے۔ ماپے چاہوندے پئی دریا سانوں گھیری رکھے اوہناں دی جُوہ دے
اندر، جو گجھ اوہناں کیتا، ورتیا، سوچیا اوہدے اندر۔ جیویں اوہناں کیتا، ورتیا،
سوچیا اوہدے اندر سانوں گھیری رکھن لئی اوہ دریا نوں آپنا کاما سمجھدے۔
دریاؤں اُرار ماپیاں دا حکم چلدا آہا۔ سارے سکول کالج کچھریاں دفتر مندر

مسیتاں تکیے دارے تھیڑ کلباں چکلے شراب خانے ماپیاں دے حکم نال سانوں
 ماپیاں دی جُوہ وِچ گھیری رکھن اُتے لگے رہندے۔ ایہہ گل جائیں بنائیاں ای
 ایسے کم لئی آہیاں جو نویاں آون والیاں نوں دریاؤں اُرار ماپیاں دیاں کڈھیاں
 لیہاں اُتے لائی رکھیا جاوے۔ ہوونہاراں دے ہوون نوں تے کرنہاراں دی
 کرنی نوں وڈیاں دی مرضی نال بنتھی رکھیا جاوے۔ تے وڈیاں دی مرضی کیہ
 آہی۔ ایہو جو کوئی شے اپنی تھاں توں نہ ہلے۔ جو ہوندا رہیا اوہ ہوندا رہوے
 بھاویں انیاں ای ہووے۔ جو نہیں ہويا کدیں نہ ہووے بھاویں حق ای
 ہووے۔

پر جے مندرائ مسیتاں سکولاں کالجائ دفترائ کچھریاں چکلایاں شراب
 خانیاں دی مار کھا کے وی نوں آون والے دریاؤں پار نظران لائی رکھدے تے
 وت اوہناں نوں ڈکن واسطے پُلس تے فوج دے ہتھ ہتھیار کامة ہر ویلے تیار
 ہوندے۔ جے نوں آون والے گلیں کتھیں ولائے نہ جاندے تاں اوہناں نوں
 زوریں دب دیڑیں ڈکيا جاسکدا ہا۔

نویاں دے دل وِچ دریا دی چھک وی آہی تے دریا دا سہم وی۔ دریا بے
 ہاتھ اے بے انت اے۔ مُونہہ زور اے۔ ایس کارن ہک دل اساڈا ایہدے
 کولوں سہمدا آہا۔ ایہہ سہم ماپیاں دی مرضی دا پرچھاواں آہا۔ ہک دل اساڈا
 نویاں آیاں دا ایہہ وی رہندا جو ماپیاں دی مرضی نال مرضی رلا دیئے۔ اوہناں
 دی دی لہیے لگیے۔ جیہناں ڈھنگاں نال اوہناں ناں ناواں کمایا اوہو ڈھنگ
 اپنایے۔ ناں ناویں لئی جیہڑا گھول اوہناں کیتا اسیں وی کریئے۔ حاکم وڈیرے
 نویاں آیاں نوں ایس گھول وِچ واژن لئی تھاپڑدے تے کھار دیواؤندے۔

آپنیاں گُرسیاں نوں لشکاؤندے تے وڈیاؤندے۔ نویاں نوں آکھدے ایہہ
 گُرسیاں تہاڈے جوگیاں ہن جے تہاڈے اندر دم ہے تاں آؤ سانوں لاه کے
 آپیں مل لوو۔ نویاں آیاں دیاں نظراں نوں دریاؤں پار ولوں موڑن دا ایہہ
 کاری نسخہ آہا۔ ناں ناویں دے گھول وچ وڑ کے نویاں آیاں دا دل دریاؤں
 اُرار ماپیاں دی جُوہ وچ ای گھبیا رہندا۔ اوہ وی آکھدے جو ہے اِنجے
 رہوے۔ جو ہوندا آیا ہے سوئی ہوندا رہوے۔ تاں جے ناں ناویں والی کھیڈ
 وچ اسیں وی ٹھپیہ سٹ کے کوئی خانہ مل لینے۔

پر بیا دل نویاں آیاں دانت دریاؤں پار جاون تے آہا۔ دریا ساڈے جیون
 دی سبھ توں وڈی روک آہی۔ ساڈا سبھ توں وڈا ویری۔ ساڈے ودھن، اُبھرن،
 نت نویاں ہوون دا ویری۔ پار مینڈا رانجھن وسیندا ہے تے دریا مینڈا راہ مٹی
 کھلوتا ہے۔ پر جے مینڈے اندر سرتلی تے دھرن دا حوصلہ ہے تاں دریا مینوں
 رانجھن دی نگری دا بُوہا وی ہے۔

جیہڑا دل اساڈا ماپیاں دے پر چھاویں پٹھ ہے اوہ سانوں دریا دے بہوں
 نیڑے نہیں ڈھکن دیندا۔ جیڈی دُوروں سرکاری حکم ہے اوڈی دُوروں ای
 سانوں دریا ول ویکھن دیندا ہے۔ ایڈی دُوروں دریا اسانوں ماپیاں دا جدی کاما
 وسدا ہے۔ ماپیاں دی ریت دا، وڈیریاں دے ویہار دا پُرانا رکھا۔ جے دل
 اساڈا ماپیاں دے پر چھاویں پٹھ ای رہوے تے اسیں سرکاری دُوری نوں کتے
 بے دھیانے اُلانگھ کے دریا دے نیڑے ونج کھلویئے تاں دریا مریلے پشو وانگ
 سانوں شوکر داتے گھر کدا ہے۔ جیہڑے دِلوں ماپیاں دا پر چھاواں ونجایوں باجھ
 دریا دے نیڑے ہوئے اوہ اِکے تاں عُمر اں دا جھورا سہیڑ کے آپنی بُکل دے

چور بنے تے اِکے اصلوں سُر ت ای گوا بیٹھے۔

جیہناں ماپیاں دا پرچھاواں دِلوں دھو چھڈیا اوہناں نوں دریا دُوروں رمزاں
نال سدیندا تے موہندا ہے۔ دریا اوہناں نوں اُلید ا ہے چلو ماپیاں دی جُوہ والی
انج دی کالکھ لایے تے پار ونج کے آپنی بھلک آپ جگایے۔ اُبھریے، اُسریے
تے نت نویں تھیویے۔ جتنا اوہ نیڑے دریا دے ہووندے ہن اتنی ای سِک پار
ونجن دی ودھیرے مچدی ہے۔ دریا رانجھن دا بُوہا۔ اساڈا ویری، اساڈا بھیتی
اساڈا سیری۔ ایہدے وِچ وڑ کے ایہدے نال گھلیے۔ کھہیرے۔

پر جد تائیں ٹھل نہ پویے ماپیاں دا پرچھاواں کھہیرا نہیں چھڈدا۔ مُڑ مڑ
گھیردا ہے۔ جد تائیں ٹھل نہ پویے دریا دی سِک وی تے اوہدا سہم وی دوویں
دِل دے نال رہندے ہن۔

جیہڑے دریاؤں پار گئے رانجھا اوہناں وِچ موہری ہے۔
رانجھے چنانہہ پار کیتی تے ماپیاں دی جُوہ چھڈی۔ اوہدیاں بھراواں دے
دِل ماپیاں دے پرچھاویں دے کچھڑ پئے چڑھے۔ اوہناں ماپیاں دا ناں سانہیا
ماپیاں دی بھوئیں تے گھر سانجھے۔ وت ایس سانجھ سہیر توں اسانجھی مل والی
ریت تری۔ اتے رانجھے دے بھرا ایس ریت دے مجاور لگے تے ایسے ریت دی
اوہناں نوں تے اوہناں دیاں پڑھیاں نوں مار وگی۔

رانجھے چنانہہ پار کیتی اتے اوہ ودھن پھلن دے پنڈھ پیا۔ آپ پچھان
دے پنڈھ پیا۔ اوہنے آپنی ”میں“ نوں موکلا تے نگر کیتا تے اپنے ”توں“
نال گھنیرا سانگا جوڑیا۔ چنانہہ پار کر کے اوہنے ماپیاں دی جُوہ وِچ چلدے ویہار
دے ظلم توں نابری کیتی۔ آپنی ثابتی دی سنبھال کیتی تے اپنے ست دا پالن

کہتا۔

تخت ہزارے وِچ اسانجھی مل دا ویہار پردھان ہے۔ لوکی نت کھار
کھاوندے تے اِکدو جے نال بھردے ہن۔ وست بنائی ایسے لئی جاوندی ہے
جو لوکی اوہنوں ودھو ودھ سانہن لئی پئے بھرن تے اِکدو جے نوں تھاؤں پئے
مارن۔ وست دا ملن مول ہے ورتن ہنڈاؤن مول نہیں۔ جیہڑا وست بناؤن تے
سمیٹن دی ایس انھی کھیڈ وِچ نہ وڑے لوکی اوہنوں آپنے وِچوں نہیں سمجھدے
اوہدے اُتے شک کریندے ہن تے اوہدے نیڑے نہیں لگدے۔

رانجھا آپنی وِجھلی پاروں تخت ہزارے دیاں وڈکیاں نوں متھیوں دُکھدا
ہے۔ وِجھلی دے بول تدوں وستاں وِچ نہ آہے گنیندے۔ سُر اں نوں ریکارڈ کر
کے سانہن سہیرن دی اِجے اٹکل لوکاں نوں آہی کوئی نہ۔ نہ ای سُر ہاریاں نوں
نوکر رکھ کے اِکدو جے کولوں نمبر لے جاؤن دا کسے نوں اِجے خیال آہا۔ اِجے
موٹیریاں شیواں دی مل لئی گھول پیا ہوندا ہا۔ سُر اِجے جاؤ ای آہا۔ رانجھے دی
وِجھلی گبھرواں نوں بھوئیں دی کھوہ کھس توں ولا لیندی۔ رناں کولوں گہنے کپڑے
چھڈا لیندی۔ رن کھسم دے سنجوگ وِچ بھنگ گھتدی۔ تخت ہزارے دے
چلدے ویہار دے پپے بنھ کھلوندی۔

تخت ہزارے رانجھا بھراواں وِچ ویہلڑا تے مکھٹو سدیندا آہا۔ کیونجے اوہ
وست چُجاری نہیں۔ وست بناؤن تے ملن نوں حیاتی دا مول نہیں منیندا۔
بھرجائیاں نوں ایہہ وی دُکھ ہے جو رانجھا تخت ہزارے دیاں سوانیاں نوں
موہندا کیوں ہے۔ نہ اوہ کھارو کھاری وستاں گھڑدا ہے نہ ملدا ہے مُڑ اوہ جنانی
نیڑے جاوے کیوں۔

جنانیاں وی اسانجھ مل ویہار وِچ اک وست ای ہن۔ ہور وستاں ہار
 اوہناں نوں وی کھارو کھاری نت نویکلیاں رنگاں وِچ گھڑیا بنایا ویندا ہے۔ تے
 وت کھارو کھاری ملیا ویندا ہے۔ بھرجائیاں نوں ایہہ دُکھ ہے جو رانجھا کوئی مل
 تار یوں باجھ جنانیاں ملن دا حقدار کیویں ہو یا۔ اوہ رانجھے نوں مکھٹو ہوون دا
 میہنا دیندیاں ہن اکھے جا کے ہیر پرنا لیا۔ ہیر دا سوہن جگ جاتا ہے ایس
 وجہوں اوہ جنانیاں وِچوں سبھ توں مہنگی وست ہوئی۔ اک اصلوں مکھٹو بندے
 نوں اوہناں ہزارناں بھانے ایس توں وڈی چو بھڑ کیہ ہو سکدی آہی۔ رانجھا
 لوکاں دے اندروں اصل بندیاں جگا وندا ہے۔ بندیاں دے پیروں وست پو جا
 دیاں بیڑیاں کھولدا ہے۔ تخت ہزارے دے چلدے ویہار نوں رانجھے کولوں وڈا
 دھڑکا ہے۔ ایس وجہوں رانجھے دے بھرا بھرجائیاں اوہنوں بھنڈ دے ہن تے
 اپنے ولوں اوہنوں لکھوں ہولا کر کے اوہدا ڈنگ پئے کڈھیندے ہن۔

پر ایس سلوک نال ہو یا ایہہ جو رانجھے نوں تخت ہزارے دی رہتل دا اصلا
 ہتھوں صاف ہو کے دِسیا۔ اونے جاتا جو ایہہ رہتل منس پال نہیں وست پال
 ہے۔ ایس رہتل دے مارے جیون نہیں جالدے، مل مارن نوں ای جیون
 سمجھدے ہن۔

رانجھے دے منوں وڈیاں دا پرچھاواں دُھپدا گیا۔ تے دریا دی چھک
 ودھدی گئی۔ سچھ گھیوس جو اپنی جُونے جیون واسطے وڈیاں دی رہتل کولوں پلہ
 چھڈاؤنا ای پوسی۔ ایس رہتل دا رلا اپنے لہو وِچوں مکاونا ای پوسی۔ چنانہہ وِچ
 ٹھل کے چنانہوں پار جانا ای پوسی۔ چنانہوں پار گیا تاں جانو رانجھے اپنی
 ”میں“ نوں زولیا تے نویں جُون وِچ پیر پایا۔ دریاؤں پار گئے تے منوں ماپے

گھر دی پکڑ گواتی۔ وڈیاں دی چھتر چھاں پٹھوں سر کڈھیا تے اپنے وجود
 نوں اپنے پیریں کھلہاریا، اپنے ہون دا سورج دکھالیا۔ دریاؤں پار گئے تاں
 اپنی سُر ت سیان اپنا ست اپنا جیرا پرکھیا پچھانیا۔ اپنی مت نوں اپنی کرنی نوں
 وساہیا اپنے منس ہون دی گواہی بھری۔ دریاؤں پار وِجن بندے دے نوکلے
 تے آپ مُہار ہون دی رمز ہے۔ پر دریاؤں پار وِجن ڈونگھے سِجُوگ بناؤن دی
 وی رمز ہے۔ پرانیاں سانجھاں جیہڑیاں وڈیریاں نے سریں چوانیاں کھوکھلیاں
 آہیاں۔ کھوکھلے بھار چاون نال بندہ اصلوں کھوکھلا تھی ویندا ہے۔ نویاں سانجھاں
 جیہڑیاں آپ کمائیاں نگر ہن۔ ایہناں نال بندے دا وجود مَولدا ہے۔ پرانیاں
 سانجھاں دی جڑ وی بندے دے چیتے وِچ ہوندی ہے۔ ماپے، برادری،
 ساکا چاری ایہہ سبھ چیتے دے پرت ہن پر سبھ توں پُرانا تے مُڈھلا پرت چیتے دا
 منس دی قدرت نال تے منس دی منس نال سانجھ والا ہے۔ چیتے دا ایہہ پرت
 بیاں پرتاں دے گھٹے پٹھ گواچا رہندا ہے تے سبھ تھیں کچھمیترا ہتھ آؤندا ہے۔
 تاہیوں ہتھ آؤندا ہے جدوں ماپیاں دی جائی ساک برادری دی پالی سُر ت
 مُکیجے تے آپ جائی، آپ کمائی سُر ت نال بندہ نواں جیون اُسارے۔ دریا
 دا پار لا کڈھا ہے تاں اصلوں قدیمی پر ہر تر نہار لئی نت نواں نت کوارا ہے۔

اسانجھی مل لوکائی نوں اُچیاں تے جھکیاں میلاں وِچ ونڈ دیندی ہے۔ اُچ
 میلی زروال بن ویندے ہن۔ اوہناں دے ہتھ ناں ناواں، وست ورتارا تے حکم
 حکومت ہوندا ہے۔ ہین میلی محنتی تے کامے ہوندے ہن تے اپنی محنت راہیں
 اُچ میلیاں دے کوٹھے بھر کے اپنے جیون دا چارہ کریندے ہن۔ جے بندہ
 ایس میل بندی وِچ لَبھی جائے نوں حق جانے رب دی رضا آکھے تے سمجھو اوہ

ماپیاں دی جو ہے راضی ہے۔ دیہوں دینہہ اوہدی سُر ت گھنجدی جاوئی ہے
 ست مُکدا جاونا ہے۔ اوہ بے تھوہاتے لائی لگ ہے تے اوڑک اوہنے مٹی دی
 مورت بن جاونا ہے۔ اتے بے بندہ ایس میل بندی وِچ لدھی جاء توں نابر
 تھیوے، ایس جاء نوں میل بندی دیاں راکیاں نال لڑن لئی مورچہ سمجھے تے
 اوہدا آندری ودھیرے ساودان ہوندا ہے۔ ہاں اوہدی وِچ دم چانن لگدا ہے
 تے اوہدے ست دا کوئی انت نہیں رہندا۔

رانجھا زروال گھر دا جم پل آہا پر اوہنے اُچ میل وِچ آئی جاء نہ قبولی۔
 تخت ہزارے دے وسیب وِچ انج جاپدا ہے جیویں بندے نوں رب نے زرا
 وست بناون تے وست سانہن لئی سر جیا ہووے۔ اگے وست جیون دے کم
 آوندی آہی۔ ہُن جیون ایہدے کم آوندی ہے۔ تخت ہزارے وِچ وست نوں
 بندے نے رب من لیتا۔ ہُن ایہو رب بندے دے لیکھ لکھدا ہے۔ ایہو بندے
 دی سوچ نوں گھڑا ڈھالدا ہے اوہدے ہتھ پیر چلاؤندا ہے۔ جتنی وست بندہ بنا
 سکدا اتے سانجھ سکدا ہے اتنی اوہدی میں ہے۔ اوہ حساب سر ای ہوراں
 نال اوہدے ساک سبندھ ہن۔

رانجھا میل پال وسیب نوں رب من توں نابرتھی گیا۔ دریاؤں پار جاون رمز
 ہے رانجھے دی نابری دی، نابری دے نینہہ دی۔ دریاؤں پار گیا تاں اوہدا ست
 ودھیا۔ پرانی رہتل دیاں جڑاں اوہدے اندروں پٹ گھتیاں۔ اوہدے سُر باجھ
 مجھیں نہ چریندیاں تے اوہدے ساہ نال رنگ پوریں بھا لگ ویندی۔

چنانہوں پار دا پندھ اک نویں جوئے جیون دا پندھ ہے، اپنے اندر نوں
 نویں رنگ رنگن دا تے اپنے ویٹھے نوں نویں سر یوں اُسارن دا۔ ایس پندھ

تے اک واری پیر پاویئے تے مُڑ نینہہ نبھاونا پوندا ہے۔ نہیں تے بندہ اگلے
 حالوں وی جاؤندا ہے۔ جد رانجھے پچھانہہ پرتن دی کیتی تے بھراواں دی وتی ول
 مُڑ آیا تاں موت نے اوہنوں آن ولیا۔ اک واری دریاؤں پار جا کے مُڑن
 لاہے کپڑے وت پاؤن ہے۔ جیہڑے ڈھنگ جیون دے کوچھے جان کے ردے
 اوہناں نوں مُڑ اپناؤن ہے۔ جیہڑی جُون ہنڈا کے اگانہہ ودھے وت او سے وِچ
 وڑن ہے۔ جیہڑیاں پھاہیاں گھل کے لاہیاں اوہناں نوں مُڑ گلیں گھتن ہے۔
 رانجھا ہیر نوں پرناون کیتے بھراواں تے پرانیاں انگاں ساکاں دی جج
 جوڑن مُڑیا۔ اوس ایہہ نہ جاتا جو ہیر ایس جج نال پرینی کوئی نہ۔ ایس میل نوں
 چھڈ کے ای تُوں ہیر دے کول اپڑیوں تے جے ہُن مُڑ اوس میل نوں جا ملیا
 ہیں تاں وت ہیر دی آس چھڈ دے۔ رانجھے چنانہوں اُرار آ کے سمجھو نینہہ
 تروڑیا۔ وست پال تے مل مار وسیب نال بھرن دا قرار چھڈیا۔ نابری دا رنگ
 کھوریا تے ہارمن کے ناں ناویں والیاں دا رُولا قبولیا۔ ہُن اوہ اوہا بھابیاں تے
 بھراواں دا ادھین دھیدو آہا کھوہ کھس اتے آپا دھاپی دے ویہار دیاں ریتاں
 وِچ ولیا۔ ایہدا ہیر نال ویاہ کیویں ہو سکے ہا۔

چنانہوں اُرار مُڑ کے رانجھے آپنی کمائی ثابتی بوڑی۔ آپنی ہوند گوائی۔ موت
 قبولی۔ اہوند ملی۔ پر رانجھے دی موت نال ایہہ گل پکی ہو گئی جو جگ وِچ دو
 دھڑے ہن اک اوہ جیہڑا ودھو ودھی وستاں بناون تے سانہن وِچ جُٹیا ہویا
 ہے۔ جیہڑا اسانجھی مل دے قانون راہیں خلقت نوں وکھ وکھ میلاں وِچ ڈکی
 رکھنا چاہوندا ہے تے بیا اوہ جو اسانجھی مل دے قانون نوں بھن کے خلقت نوں
 میل بندی دی قید وِچوں کڈھنا چاہوندا ہے۔ جیہڑا بندے نوں ودھو ودھی تے

آپا دھاپی والے گھیرے وچوں چھڈا کے مُڑ بندہ بناؤن لوڑدا ہے۔ ایہناں دوہاں دھڑیاں دا آپو وِچ کوئی سمجھوتہ نہیں ہو سکدا۔ ایہناں دا بھرن اٹل ہے۔ جے نابر دھڑا نابری چھڈ کے صلح صفائیاں اُتے آ جاوے تاں سمجھو اوہنے ہتھیں موت سہیڑی۔ نابری رانجھے دا روح ہے اوہدی میں ہے۔ ایسے نال اوہدی ثابتی ہے۔ اوہ جتنا آپنی میں نوں کرڑا کریندا ہے اوتنا ای ہیر دے نیڑے ہوندا ہے۔ جد نابری دے قبضے اُتے اوہدی پکڑ ڈھلی ہوئی اوہدی میں جنگال گھستی۔ اوہدی ثابتی تڑک گئی، ہیر اوہدے توں دُراڈی ہو گئی۔ رانجھانیت نابر رہوے تاں جیوندا ہے تھڑک جاوے تاں کھیہ تھی ویندا ہے۔ فقراں دا ناں ناویں والی رہتل نال نیت دا شریکہ ہے۔ فقر تاہیوں جیوندا ہے جے ایس رہتل نوں جڑوں پٹ دیوے۔ ایہو ای ہے فقر دا نینہہ۔ جے رانجھانینہہ نہیں پالدا تے اوہدی فقیری نہیں رہندی۔ اک واری چنانہوں پار جا کے ہیر دی جُو ہے پیر پا کے رانجھا پچھانہہ مایاں دی جُوہ ول پرت نہیں سکدا۔ جد پرتیا مویا۔

رانجھے دی موت دسیندی ہے جو اساں اے اوہدی حیاتی دے سٹے سانجھ نہیں ساں سکدے۔ حالے ساڈے اندر اوہنوں جیوندا رکھن دا تے اوہدے نال ٹرن دا ست نہیں آہا۔ اوہ بہوں ترکھا ہا۔ ساڈی اُتج ساڈا ادم اے اوہدی کرنی نوں سہار نہیں ہا سکدا۔ اساں اوہنوں مار چھڈیا۔ ہور اے ساڈے کول واہ نہ آہا۔

پر رانجھے دی موت ایہہ وی دسیندی ہے جو اساں آپنیاں تھوڑاں نوں وسارنا نہیں ساں چاہوندے۔ سانوں آپنی ہار دی اجیہی نشانی چاہیدی آہی جیہڑی دینہہ پر رات ساڈے سینے رڑکدی رہوے۔ اوہ مر کے ساڈی ہار دی

نشانی بن گیا۔ ایہو نشانی جتن دی رتجھ وی ہے جتن دی آس وی ہے۔ اپنی
کو جھی رہتل نوں اپنے گُوڑے ویہار نوں ردن لئی اساں چیتیاں وِچ اوہدے
ناں دی دُھونی دُھکھائی جیہڑا ساڈی رہتل نال، ساڈے ویہار نال، سمجھوتہ کر
کے جیوں نہیں ہا سکدا۔ جیہڑا اِکواری دریاؤں پار جا کے پچھانہہ آون جوگا نہ
رہیا۔

عزت بیگ مہینوال بنیا تے چنانہہ پار کر گیا۔ اوہ بُخارے دا زروال آہا۔
جے چاہوندا تے زر دے زوریں سوہنی دا ساک منگدا۔ تاں تُلّا کمہیار کیہ عذر
کریندا۔ اوہ سگوں وڈے مان نال دھی پریندا تے سوہنی نوں لچھمی سمجھدا پر
عزت بیگ نے آپنا سارا پیسہ تُلے نوں بھانڈیاں دے وٹے دے دتا۔ سینکڑے
گاگراں، ہانڈیاں، گھڑے تے ٹھوٹھے لئی گیا تے رکھی گیا۔ بھانڈے کیہ کرنے
ہن۔ عزت بیگ وست پال رہتل نوں بھنڈنا چاہوندا ہا۔ وست پالاں نوں
اوہناں دے رُو لے دا اصلا وکھاونا چاہوندا ہا۔ تُّساں وست گھڑی جاون تے
سانجھی جاون نوں جیوں سمجھدے ہو۔ تے وست گھڑی جاون سانجھی جاون واسطے
پیسے دا تہاڈی رہتل وِچ اوہو درجہ ہے جو جُسے وِچ رت دا۔ عزت بیگ نے
وست پالاں نوں اوہناں دی نقل بنا کے شیشہ وکھایا۔ اوہنے اپنے آپ نوں وی
شیشہ وکھایا۔ کیوں جو اوہ اپنے اندر دے پرانے وست پال نوں مُکاونا چاہوندا
ہا۔ اوہ عزت بیگ نوں مار کے فقیر جمنا چاہوندا ہا۔ اوہ چنانہوں پار وِچن لوڑدا ہا
اسانجھی مل اُتے اُسری تے کھار اُتے پئی رہتل نوں وِچاون لوڑدا ہا۔ چنانہوں
پار ای سوہنی نال اوہدا میل ہو سکدا آہا۔ ایس رہتل دا وِچاپ ای بندے دا
بندے نال ملاپ ہے۔ جد تائیں اوہدا مال، اوہدا جُنڈلا، کچھلی پت پرتیت، کچھلے

سنگی تے بھیاں، اوہدے نال ہن اوہ سوہنی دے نیڑے نہیں ڈھک سکدا نہ ای
آپنے آپ دے نیڑے ہو سکدا ہے۔ عزت بیگ تے سوہنی دے وچکار، عزت
بیگ تے اوہدی اصل ”میں“ دے وچکار چنانہ ہے۔

سوہنی نوں وی آپنا آپ اُتھلنا پوسی۔ آپنے پیکے سوہرے دی پکڑ دیاں
جڑاں آپنے اندروں پٹنیاں پوسن۔ اسانجھی مل دی چودھر دے بندی خانے
وچوں نکلنا پوسی۔ بخارے دے سوداگر نے آپنا ناں ناواں گوا کے، مہینوال بن
کے چنانہ پار کر کے آپنی تے تُلے کمہیار دی رہتل نوں لکاریا۔ تُلے کمہیار نے
اوہدا توڑ کرن واسطے سوہنی نوں ودھیرے آپنی رہتل دے اندر جکڑ دتا۔ ہن
سوہنی نوں وی چنانہ ترنی پوسی۔ تے پارلا کنڈھا لبھنا پوسی۔

سوہنی چنانہ تر تے ویندی ہے پر پارلے کنڈھے بگدی نہیں۔ ادھی راتیں
ٹھل کے اوہ دھمی ارار پرت آوندی ہے تے سوہریاں پیکیاں دے شہریں جا
وڑدی ہے۔ اسانجھی مل دیاں ریتاں وچ پلی سوچ کولوں اصلوں پلہ چھڈاؤن
اوہدے وس نہیں۔ اوہنے نینہہ تاں لایا ہے پر اہے ایہدیاں رماں دی پوری
سار اوہنوں نہیں۔ رات اوہنوں نابری ول اُبھاردی ہے پر دینہہ اوہنوں سمجھوتے
ول ولاؤندا ہے۔ اوہدا نینہہ ریتجھ دے ہنیرے کھڑدا ہے تے سرت دے
چانے جھوں جاؤندا ہے۔ اہے نابری نے اوہدے پورے وجود نوں کلاوا نہیں
گھتیا۔ ایہو سوہنی دا کچ ہے تے ایسے کچ وچ اوہدا اُجاڑا ہے۔

روز راتیں سوہنی سوہرے گھروں کھسکائے گھڑے اُتے ٹھلدی ہے۔ چنانہ
دیاں انھیاں لپھاں نوں چھلدی ہے۔ ایہہ گھڑا گجرات شہر دی ماندی رہتل دا
نشان ہے۔ سوہنی دی تاری ادھوری ہے۔ سوہنی دا آپا اُتھلیا نہیں جاؤندا۔

سوہنی نوں اپنے اندر لے کچ دی کیڑ تہوں لگدی ہے جدوں ایہہ کچ
 اوہنوں موت دے مُونہہ اگے کر دیندا ہے۔ اسانجھی مل دی رہتل دی راہی
 اوہدی ننان اوہنوں تاڑدی رہندی ہے تے اک رات اوہدا پکا گھڑا وٹا کے کچا
 دھر دیندی ہے۔ شوہ وِچ پُج کے سوہنی دا کچ اوہدے اگے آ ویندا ہے۔ تے اوہ
 نینہہ دی رمز پچھاندی ہے۔ اچیتی ماپیاں دی رہتل دا پلہ اوہدے ہتھوں چھٹ
 ویندا ہے تے اوہ ہکلی اپنے بے سہارے وجود نال چنانہہ دیاں لپھاں نال
 کھیہندی ہے۔ آپنا تے مہینوال دا اصلا سیاندی ہے۔ سار دا ایہہ گھنیر چاننا
 جھٹ دا جھٹ ہے۔ کچ نے جیہڑا گھیرا موت دا اوہدے دوالے گھتیا ہے اوہ ٹل
 نہیں سکدا۔

مرزے دی کہانی وِچ دریا چنانہہ نہیں بار دا او جھڑ ہے۔

مرزا دانا باد کھرلاں دا پتر ہے تے جھنگ سیالاں دی صاحبان نال اوہدا
 نینہہ ہے۔ صاحبان نوں ماپیاں چدھڑاں دے پک چھوہر نال پرناون دا پک کر
 گھدا ہے تے مرزا سر پر صاحبان نوں بوہڑنا چاہوندا ہے۔ اپنی نیلی بکی تے
 چڑھدے مرزے خاں نوں اوہدے ماپے، بھیناں تے انگ ساک ورجدے
 ہن۔ سبھ چاہوندے ہن جو مرزا دانا بادیں رہوے۔ جو ہے اوہدے اندر گھیریا
 رہوے۔ ان ڈھکی ول نہ دھاوے۔ سبھ چاہوندے ہن جو مرزا اوہو رہوے جو
 اوہناں بنایا ہے۔ ماپیاں دا جایا تے اپنی گوت دا پالیا۔ اوہ نہیں چاہوندے جو
 مرزا اپنی گوت دی دتی ”میں“ گواوے تے اپنے اُدم نال کائی ہی ”میں“
 پچھانے تے اپناوے۔ مرزے دے گھر والیاں نوں صاحبان مرزے دی موت دا
 نشان ہے۔ تے بار دا پنڈھ اوہدے گھنجن دا پنڈھ ہے۔ بار دا پنڈھ نیڑ کے

ساڈے ویریاں دی دھی پرنا لیاوے تے اوہنے ساڈا مرزا، ویر، پتر، ساک،
بانہہ، بلی نہیں رہنا۔ اوہنے ہور دا ہور ای تھی وینا ہے۔ تے اوہدے نال
اساڈی ہوند وی ہور دی ہور تھی جاوئی ہے۔

مرزے دیاں گھر والیاں نوں اوہدی موت دا دھڑکا نہیں آپنی تے آپنی
رہتل دی موت دا دھڑکا ہے۔ جیہڑے خوف دا بنھ اوہ مرزے دیاں پیراں نوں
پئے مریندے ہن اوہناں دا آپنا اندر لا خوف ہے۔ بار دا پنڈھ اوڑا ہے۔ بھلے
بھلے وریام ایس او جھڑ وچ وڑ پچھانہ نہ پرتے۔ پر مرزا نینہہ دا پکا ہے صاحبان
تائیں کجھن اپنے آپ تائیں کجھن ہے۔ تے صاحبان دا ملن نویں جوئے جمن
ہے۔ بار دا پنڈھ ماڑو ہے پر مرزے دا ادم بکی دیاں ترکھیاں جنگھاں نال پار جا
کجھدا ہے۔ صاحبان نال میل تاں ہو گیا پر اگوں مرزا بھلیں پے گیا۔ صاحبان
نوں بکی تے چاڑھ مُر دانا بادول ٹر پیا۔ دریاؤں پار ونج وت ارار آون دی
کیتیس۔ بکی مرزے نوں ملی آہی دانا بادوں جھنگ جاون لئی جھنگوں مُر
ماپیاں دی جوئے آون لئی نہیں۔ اوہدیاں جنگھاں اگانہہ ودھن دا کم کریندیاں
ہن پچھانہ ہن دا نہیں۔

مرزا دانا بادوں نکل آیا۔ بار دا او جھڑ وی چیریوس۔ صاحبان نال میل وی
کیتوس۔ ہن اوہدے تے اوہدے ماپیاں وچکار عمراں دی وتھ ہے۔ ایہو وتھ
اوہدی کھٹی ہے۔ اوہدی سرت دی ساکھ ہے۔ پچھانہ پرت کے ایہہ کھٹی ویٹ
ونجائیوس۔

صاحبان نہ جھنگ جیوں سکدی ہے نہ دانا باد۔ اوہ بکی دی کنڈ اُتے ای
جیوں سکدی ہے۔ مرزے دے نال۔ جھنگ ولوں تے دانا باد ولوں، پیکے

سوہرے ولوں مُونہہ موڑ کے، ان ڈٹھی دے پندھ پیاں ای اوہ جیوک ہے۔
 صاحبان مرزے دی اُتج، اُلیل تے اُدم ہے اوہ مرزے دا جیون نال، آپنے
 آپ نال قول ہے۔ ہُن مرزے نوں اوہدے دسے راہ تے ٹرنا پونا ہے۔ جے
 مرزا اوہنوں آپنی ادھین سمجھے آپنی جی داری دا انعام سمجھ کے آپنی مونہی دی مُجھ
 اُچی کرن واسطے اوہنوں دانا باد گھن ٹرے تے ایہہ مرزے دا کچ ہے۔ وت
 جانو ا جے مرزے رمز کوئی نہ سجاتی۔

صاحبان اگیتر ہے۔ جے مرزا پچھلے پیریں ٹر پوے اتے صاحبان نوں
 آپنے پچھو کڑ نال رلاون لوڑے تے سمجھو صاحبان وی گوائیوس تے آپنی ہستی
 وی ونجائیوس۔ بار چھلن ہار ہے۔ جے کوئی ایہنوں پار کرن دی نیت نال چڑھے
 تاں ایہہ ہلا شیریاں دیوندی پیراں وِچ ست بھریندی ہے او جھڑاں وِچوں
 سیدھاں وکھاؤندی ہے۔ پر جے کوئی ماپیاں دی جُوہ وِچ لگن دی نیت تے
 چڑھے، پار ونج مُر اُرار آون دی کرے تاں ایہہ اوہنوں بھلاوے پاوندی
 ہے۔ سُر ت سار گواؤندی ہے۔ اکھاں وِچ بھرم دی نیندر بھریندی ہے۔ پیراں
 نوں تھکیویں چڑھیندی ہے۔ مرزا صاحبان نوں گھن پچھانہہ مُڑیا تے بار اوہنوں
 ماندر کے موت دی لہیے لا دتا۔

جنڈ بیٹھ مرزا بھرم دی گھوکی وِچ پیا بڈیندا ہے۔ سرہاندى بیٹھی صاحبان وی
 اوہ صاحبان نہیں رہی جیہنوں ملن اوہ دانا بادوں چڑھیا آہا۔ ہُن صاحبان وی
 پیکیاں ول موڑے پے کے اک سیلن سوانی تھی گئی ہے جیہنوں نینہہ آپنے دی
 کوئی سار نہیں۔ ہُن اوہنوں مرزے نالوں آپنے ماپے، بھرا، انگ ساک
 ودھیرے نیڑے دسدے ہن۔ اوہ اگیت بھلا کے پچھیت وِچ وڑدی جاندی

جیوں جیوں مرزے دی نیندر گُوڑھی پئی ہووندی ہے صاحبان دی سوچ
 پچھانہ مُردی جاوندی ہے۔ اوہ ڈر لُج تے پچھتاوے وچ گھر دی جاوندی ہے۔
 آپنے گُن اوہنوں اوگن دِسدے ہن۔ اوہ آپنے آپ نوں گُناہی سمجھدی ہے۔
 اوہدی میں اپنی سوڑی تھی گئی ہے جے اوہدے وچ ہُن اپنیاں ساکاں سیناں سوا
 کسے دی جا نہیں۔ اوہ مرزے دا ترکش اُتانہہ ٹنگ چھڈدی ہے۔ اوہنوں تے
 آپنے آپ نوں موت دے ہتھ پھڑا دیندی ہے۔

صاحبان جیوں دا نشان آہی۔ مرزے دی پچھانہ مُردنی پاروں موت دا
 نشان تھی گئی ہے۔ سُننا مرزا اوہدا نینہہ نہیں۔ اوہ اوہنوں سیاندی نہیں۔ اوہدی
 سُر ت نینہہ دا لڑ چھڈ کے بالپنے ول پرت گئی تے اسُر ت تھی گئی۔
 پچھلے پیریں بار وِچ وڑ کے کوئی جیوندا نہیں رہ سکدا۔
 کسی دے شہر بھنبھور تے پُنوں دے شہر کچھ وچکار تھل ہے۔

تھل وی دریا ونگر سانوں ڈکدا ہے جے اگانہہ تہاڈے ماپیاں دی جُوہ مُک
 گئی۔ اگانہہ نہ جاؤ۔ دریا ونگر تھل سانوں ونگاردا وی ہے۔ جے جیوں لوڑدے
 ہو، نوں جُون جھاگن لوڑدے ہوتاں آؤ پچھلا جنم گواؤ۔ ماپیاں دی گڑھتی
 مُکاؤ۔

پانی ونگر ریت وسوں دا مُڈھ وی ہے تے انت وی۔ پانی ونگر ریت وی
 بندے نوں ماپیاں دی چھاں پٹھوں کڈھ کے ہکلیاں کر دیندی ہے۔ اوہدے
 ست نوں دِڑتا نوں پرکھیندی ہے۔ جیہڑے ایہدی پرکھ نوں ہس قبولدے ہن
 ایہہ اوہناں نوں تریندی ہے تے جیہڑے ایہدی پرکھ کولوں تر بک کے مُڑ ماپیاں

دی چھاں لوچدے ہن ایہہ اوہناں نوں بوڑیندی ہے۔

تھل دا پندھ پُنوں واسطے ماپیاں دی جُوہ چھڈن دا پندھ ہے۔ تھلوں پار
لُوہنے ریتیاں توں پار، ماپیاں دی دتی سُر توں پریرے، ورتی واپری توں پریرے،
سُپن اڈاری دی اخیرلی حد اُتے کسی دا ڈیرا ہے۔ اتھے ماپیاں دی جُوہ نوں
چھڈن لئی جالیا پُنوں دا جفر مُکدا ہے۔ اوہدا اکلاپا تڑنڈا ہے۔ اتھے مُٹھے پانی
دے ویہن ہن تے اُچیاں رُکھاں دیاں ٹھنڈیاں چھاواں۔

کسی اُتھل دا نشان ہے۔ ایسے کارن ماپیاں دے گھر اوہدا واس نہ ہو سکيا۔
اوہدے پیو بھنبھور دے باتشاہ آدم جام نوں پنڈتاں دسیا آہا جو ایس لکڑی دا واس
تینڈے راج واسطے تینڈے ناں واسطے بھارا ہے۔ آدم جام نوں ناں تے راج
پیارا آہا اوہنے ایس نوں بھار نوں لکڑی دے ڈبے وچ دھر کے دریا وچ چا سٹیا
تے کسی سمجھو جمدی نے دریا تریا۔

کسی نت دا اچنجا ہے۔ اوہ نت نوں ان ڈھکی ہے۔ اوہ پلو پل مگھدی
اُلیل ہے اوہ جیون نوں ہر دم کٹھالی وچ گھتدی تے نویاں کر کر کڈھیندی ہے۔
آدم جام پرانی جگاں بدھی اکو اسی رہتل دا نشان ہے۔ ایہہ رہتل پرانے جاگیر
دارے ویہار پر نے کھلوتی ہے ایہہ کسے نوں روپ نوں اپناون لئی تیار نہیں۔
بس پرانے ٹھیکے اکھاں میٹ کے ٹھیکے آؤندی ہے۔ کسی ایس پرانے کھوڑ وچوں
جمیا نواں بی ہے۔ پرانا کھوڑ تڑکن دے ڈرتوں نوں بی نوں باہر سٹدا ہے۔ پر
نواں بی بھوئیں تے ڈگ کے اُگ پوندا ہے تے پرانے کھوڑ جھڑ ویندے ہن۔
کسی ہونی ہے۔ جیہڑی آدم جام دے راج اُتے بھنبھور دی پرانی رہتل
اُتے ورتی ہے۔ آدم جام دے محل دیاں پرانیاں کندھاں اوہدے رُوپ دی

جھال نہیں جھل سکدیاں۔ کسی نوں کائے تے مِختی ای پال سکدے ہن۔ آدم جام نوں کسی موت ہے تے اتے دھوبی نوں حیاتی۔ اتا پانیاں دا وسنیک ہے اوہ نت دریا دی حضوری رہندا ہے تے دریا دی کرنی اپناؤندا ہے۔ اوہ کالکھاں روڑھدا تے پانیاں نوں دریا وِچ ڈوبے دے کے نواں نکور کریندا ہے۔ پر اتے دی برادری اے آدم جام دی چاکری وِچ آہی۔ اے اوہناں نوں نابری دا ول نہیں آؤندا۔ اوہ کسی نوں وسا نہیں سکدے۔ کسی شہروں باہر دریا دی کندھی اُتے واس کریندی ہے تے مُلکاں دے پندھ کرن والے وپاری کروانی اوہدے ڈیرے اُتردے ہن۔ کروانی جی دار تے اُدی لوک ہن۔ دینہہ پر رات نوں یکلایاں منزلاں مریندے ہن۔ ایہناں وِچ کسی دا جی لگدا ہے۔ پر اے اوہدا رُوح تَستا ہے۔

پُنوں تھل چیر کے کسی نوں آن ملدا ہے۔ پک واری کسی نوں مل کے اوہ پچھانہہ کِچج نوں نہیں جا سکدا۔ پر جیہناں کروانیاں نال اوہ آیا ہے اوہ موڑ کھرن دا متا پکائی بیٹھے ہن۔ کیوں جے پُنوں نہ پرتیا تے کِچج دا سلطان اوہناں نوں جیون نہ دیسی تے اوہناں دا کاروبار اُجڑ ویسی۔ کسی کرواناں دی ایس گجھی گھاتوں بے خبر ہے۔ اوہنوں ایہہ وی خیال نہیں جو پُنوں لدھا ہے تاں ہُن جیون دا ڈھنگ وی ہور ہونا چاہیدا ہے۔ بھنجبور دا پرانا ڈیرہ ہُن اوہدا ساتھ نہیں دے سکدا۔ کسی نوں پورا وساہ ہے کرواناں اُتے۔ اوہ اگے ہار اوہناں دا آدر کریندی ہے۔ ڈٹ باز کروان اوہنوں تے پُنوں نوں بے سُر ت کر کے چھل ویندے ہن۔

کسی تے پُنوں دا کرواناں ہتھوں بے سُر ت ہوون اوہناں دی اندرلی بے

سُوجھت تے بے خبری دا نشان ہے۔ اوہ نہیں جاندے جو کروانی اصلوں ہن کون
 تے کرن کیہ آئے ہن۔ کروانی پُنوں دے اندر وی ہن تے باہر وی۔ اوہ پُنوں
 دے اندر ماپیاں دی گڑھتی دا رہند کھوہند ہن جیہنے اندروں اُبل کے اوہدی
 سُر ت نوں چھل دتا۔ تے اوہنوں پچھلے پیریں موڑ دتا باہر۔ کروانی اوہ اُبھردی
 ٹابری ہن جیہڑے جی دار تے اُدی تاں ہن پر اپنے کاروبار دے وادھے لئی۔
 ایہہ پرانیاں سلطاناں دے ادھین ہن تے دُوجیاں دیاں وِچ جا کے اپنے
 لاہے دے نال نال پچھلیاں مالکاں دا لانجا وی پالدے ہن۔ ایہہ کروانی کچھ
 سلطان دے کم آوندے ہن تے کچھ سلطان ایہناں دا ونج وپار ودھاوندا ہے۔
 کچھ سلطان دی غرض ایہہ ہے جو اوہدا تخت اڈول رہوے۔ تے جیہڑا پُنوں
 اوہدے حکموں نابر ہو کے تھل چیر گیا ہے تے کسی نوں ونج ملیا ہے اوہنوں مُکا
 دتا جاوے۔

اک وار کسی نوں مل کے پُنوں جیوندا پچھانہ نہیں پرت سکدا۔ جیون دا
 راہ اگانہہ ول ہے۔ تھل چیر کے پچھانہہ پرتن والا جیوندا نہیں رہ سکدا۔ کروانی
 موت دے پاندھے ہن۔ جے پُنوں اپنے آپ وِچ ہوندا۔ اندروں پورا سُچیت
 ہوندا تے کدیں اوہناں دے نال نہ تُردا۔ تھل وِچ جتنا اگانہہ ودھو نینہہ دیاں
 رمزاں دی سار ودھدی ہے۔ جتنا پچھانہہ ہٹو ثابتی دی پکڑ گھڈی ہے تے اخیر
 بندہ لیر و لیر تھی ویندا ہے۔ جد پُنوں اکھ اُگھیری تاں تھل وِچ سورج سرتے
 کھلوتا آہا۔ اوہ کروانیاں کولوں اپنا آپ چھڈا کے بھنبھور ول نٹھا۔ اودھروں کسی
 نوں وی سُر ت آئی تے اوہ تھل وِچ بھج پئی۔ سار دا مچ دوہاں نوں اک دُوجے
 ول بھاوندیا ہے۔ پر تھل ہن گذرے سے دا اوجھڑ ہے۔ ایس اوجھڑ وِچ پرانے

گھرے دسیندے ہن جیہڑے راہیاں نوں موت دے دے یو ہے چا ڈھکاوندے
ہن۔ پر تھل چیتا وی ہے۔ تھل دی بلدی والی اساڈیاں پیراں نوں نت تاؤندی
تے اساڈیاں اکھاں نوں کسی تے پُنوں دی ونجائی تے ونجا کے مُڑ لدھی سار دا
چانن لاؤندی ہے۔

تھل، چنانہہ تے باراں اساڈی سُوجھ دیاں حداں اُتے کھلے اسانوں
ونگار دے رہے۔ جے گھل ماننی جے تاں سرتلی دھر کے آؤ۔ اک واری اوہناں
دی ونگار من کے تے پندھ چھوہ کے اساں پیر پچھانہہ نہیں پاسکدے۔ ایہہ
پندھ جیون نال اتے اپنے آپ نال اساڈا قول ہے تے ایہنوں نبھاون لئی جو
سَرے کرنا پوسی۔ کرن لئی رُوح نوں سار دا مانجھا گھت کے ہر دم سُچیت رکھن
دی لوڑ ہے۔

راہ بس اگانہہ ول ای ہے اگانہہ پین والا ہر پیر اساڈی ثابتی نوں پکاؤندا
ہے اسانوں آپ مہار تے آپ وساہ بناؤندا ہے۔ پچھانہہ ڈھین والا ہر پیر
اسانوں پُرانیاں ٹھاہراں نال سمجھوتیاں دے چلھن وِچ سٹدا ہے۔ ایہہ سمجھوتے
وجود دا ست پی کے پھوک موت حوالے کر دیوندے ہن۔

رانجھن یار طبیب

جے اسماں پنجابی ادب وچ ہیرو دی شکل پچھاتی اوہدی ذات صفات سیاتی
تاں سمجھو اسماں آپنے قبیلے دا اصلا واچیا۔ اسماں آپنے وسیب دیاں وچلیاں

رمزاً سجاتیاں۔ جانو اساً بُجھیا جے اساً کون ہاں۔ کیہ پئے کریندے ہاں
 تے کیوں پئے کریندے ہاں۔ کیہ کر سكدے ہاں تے کیوں کر سكدے ہاں۔
 ہيرو دا واس تاں لوک کہانیاں وِچ ہوندا ہے۔ ادب وِچ اوہ وانڈھے آوندا
 ہے پراہونا تھی کے۔ ہر نواں پور اوہنوں سد کے لیاوندا ہے۔ آپنے آپ نوں
 پرکھاون لئی۔ آپنی کیتی دا مل پواون لئی تے آپنی ہوند دی گواہی بھرن لئی۔ ایہہ
 کم نبیڑ کے ہيرو مُر لوک کہانیاں وِچ جا بہندا ہے۔ جیہڑی چرچا اوہنے وانڈھیوں
 کھٹی اوہ نالے کھڑدا ہے۔ اوہ گھر پرتدا ہے پر سگواں نہیں۔
 لوک کہانیاں وِچوں نکل کے ادب وِچ پھیرا پاون نال ہيرو دا مہاندرا ہر
 نویں پور لئی ودھیرے نویکلا تے رمزرتا ہو ویندا ہے۔
 جے ہيرو دی شکل چچھانن نکلو تاں ادب کنوں لوک کہانی تائیں نت
 پھیرے گھتنے پوندے ہن۔ سمجھو اج نوں تے گذرے سے دیاں سسماں پرتاں
 نوں اک کرنا پوندا ہے۔ ہيرو دا جگاں پرانا مہاندرا ہر جگ وِچ نت نواں ہے۔
 ایڈا نواں پئی جد اسیں اوہنوں اج دے ساہویں کریئے تاں اوہدی وکھالی وِچ
 بھلک دا رنگ وی ہوندا ہے۔
 جے اساً ہيرو دی حضوری آئے تاں سمجھو اساً آوندی بھلک دے نین
 نقش ڈٹھے۔ ایہہ بھلک آونے سے دی کوئی گھڑی نہیں۔ ان جمیاں دی ان
 ڈٹھی دُنیا نہیں۔ ایہہ بھلک اج دا اک انگ ہے۔ اج جیوندیاں دیاں آساں
 تے اُداں دا ناں ہے۔ ہيرو دی وکھالی کل تے بھلک دے مُونہہ کرا کے سانوں
 پرکھیندی ہے۔
 پنجابی ادب وِچ ہيرو دیاں ونو ون روپاں نوں دُھر اندروں ویکھیے تے فقیر

دی صورت ای نظریں پوندی ہے۔ یا آکھو پئی ساڈے ادب وچ جتھے کتے وی
 سراں دے سوڈے ہوندے ہن فقر ای پڑ ملی کھلوتا لبھدا ہے۔ ہیرو دا بانا
 بھوویں بادشاہزادے دا ہووے بھوویں راٹھ دا، عاشق دا ہووے تے بھوویں
 سپاہی شاعر یا سنت دا۔ ہیرو نے اپنے پینڈے تے پیر پٹیا نہیں تے وچوں فقیر
 ظاہر تھیا نہیں۔ ایہہ نہیں جے فقیر دے ظاہر تھیوں نال ہیرو راٹھ، شاعر، سپاہی یا
 سنت نہیں رہندا سگوں ایہہ آکھو پئی اوہ راٹھ، شاعر، سپاہی، عاشق یا سنت بندا
 ای تاں ہے جے اوہدے اندروں فقیر ظاہر تھیوے۔

رانجھا لوک کہانی وچ عاشق ہے۔ ادب وچ آیا تاں معشوق بنیا۔ تے
 دیہوں دینہہ اوہدی حُب اساڈیاں دلاں وچ ودھیرے اُجاگر پئی ہوئی۔ کیونجے
 اوہدے جیرے نے سانوں عشق دی ہک نویں رمز دی سار دتی۔ اوہنے چنگیری
 بھونیں دی مالکی واسطے بھراواں نال کھوہ کھس نہ کیتی تے رجیاں کجیاں نوں چھڈ
 کے بھکھیاں تنکیاں دی سیر قبولی۔ جے اوہ کھوہ کھس وچ جٹ جاوندا تے جیوندا
 تاں رہندا پر ”ہوون“ دی تانگھ ونجا بہندا۔ (جیوندے تاں سارے ہن پر ہوندا
 کوئی ویرا ای ہے)۔ رانجھے زر زمین دی مالکی دے کے ہوون دی گھل گھن
 گھدی۔ ایس فیصلے پاروں رانجھا پرانی رہتل دیاں، پرانے ویہار دیاں نابراں دا
 سردار مٹھیا گیا۔ تے اساں پیڑھیو پیڑھی اوہنوں پوجیا۔ آپ اساں مارے
 بدھے مالکی کارن کھوہ کھس وچ جٹے رہے۔ پر رانجھن یار سانوں نت چیتا کرائی
 آیا پئی اساں کیہ ہاں تے کیہ ہو سکدے ساں۔ رانجھن اساڈے کیتے اوہ جیون
 آہا جیہڑا اساں جالن لوچدے ساں۔ اوہ اساڈا رولا، اساڈا ورتارا تاں نہیں آہا
 پر اساڈا دین ایمان آہا۔ اساں اوہدیاں اڈیکاں پھیاں جھلیاں۔ اوہدی سک وچ

کلیاں بہہ بہہ رُنے۔ دُنیا داری دھندیاں وِچ اساں اوہنوں نیڑے نہ ڈُھکن
وِتا۔ کاج وِہاج ویلے اساں اوہنوں دشمن جاتا تے اوس تھیں مونہہ موڑی رکھیو
سے۔

پر اساڈا وس کیہ آہا۔ جے وس ہوندا تے اساں جیویں اوہنوں آپنا دین
ایمان بنایا کار مختار وی چا بناؤندے۔ پر اساڈا وس نہ آہا۔ ساڈی ورتن دی پینہہ
آہی زر زمین دی اسانجھی مالکی اُتے۔ زر زمین دی اسانجھی مالکی واسطے کھوہ کھس
تے آپا دھاپی اساڈا وِہار آہا۔ رانجھے نوں نال رکھ کے مالکی والیاں کھاتیاں
کھتونیاں وِچوں اسمیں آپنا ناں ای کڈھوا بہندے۔ جیہڑا جی مالکی والی دوڑ وِچ
کچھڑ ونجے اساڈے وِہار وِچ اوہدی گزر نہیں ہو سکدی۔ اساڈی رہتل وِچ
اوہدی کوئی جاء نہیں۔ رانجھے نوں نال رکھ کے اساں جہانوں ای وانجے
جاوندے۔

اسانجھی مالکی لئی آپا دھاپی تے کھوہ کھس والا وِہار اساں نہیں ہا چلایا۔
اساڈا تاں جم پل ای ایسے وِہار وِچ ہو یا ہا۔ اساڈیاں وڈکیاں وی ایہہ وِہار
نہ ہا چلایا۔ اوہناں دے جمنوں اگیرے ایہدا مُڈھ بچھ چکا آہا۔ ہاں اساڈی تے
اساڈیاں وڈکیاں دی ہتھ بدھی متا پاروں ایہہ وِہار پکیرا تے کرڑا تھی گیا۔ پر
ہور ہوندا وی کیہ۔ ہکلا کیہڑا میدان وِچ نکلے ہاتے ایس انھے گِیر نوں ٹھلے ہا۔
ہر کسے نوں ایس بلا نوں آپنی رت پوانی پئی۔ تے بلا دا ظلم ودھی گیا۔ پر دُور
کتے ساڈے چیتے دے دُھندلائے شیشے اُتے رانجھن دی مورت اُگھڑی رہی۔
وِہار دے گِیر نال انھے واہ گِردیاں جد اساڈی رت سواہ پئی ہوئی تاں وی
اساں چیتے دی ہک کنی اوہدے ناں دی سگندھ بدھی رکھی۔ اوہنوں یاد کر کر

بکلاں وِچ پئے رُنے پئی رانجھا، اج اساں بے وس ہاں پر جیویں، توں اساڈی
 گھل دا اساڈے کھلار دا ساڈے ہو سکنا تے کر گزرن دا نشان ہیں۔ رانجھا کر
 گزریا آہا اوہنے پیو دی چھڈی بھونیں وِچوں حصہ گھنن دا خیال نہ کیتا۔ اوہ پیو
 دا ساریاں تھیں لوڈا پتر آہا جے اوہنوں مل مارن دا جھس ہووے ہا تاں پیو
 دے جیوندیاں ای سبھ تھیں چنگے ٹوٹے مل بہوے ہا۔ پر اوہنوں وِجھلی دی چس
 آہی جے اوہ مل پالن لگ پونداتے اوہدی وِجھلی سِک ویندی۔ مل والا راہ
 چھڈ کے رانجھے وڈی سُرمانی کیتی آہی۔ اوہنے بھکھ قبولی اوہنے اِکلونج دا خوف
 قبولیا۔ مل والا راہ دُوروں ڈاڈھا رجاونا تے دل لاونا جا پدا ہے۔ آہندے ہن
 پئی جیہڑا ایس راہ تے ٹر پیا اوہنوں اپنے اندر لے کنوں کوئی ڈر بھو نہیں۔ نہ
 تولن پرکھن جوگی کھلوت لبھدی ہے تے نہ ای سوچ گنجھلاں تے شک اڑکناں
 نال واہ پونداتے۔ بس اک نت وگدی رنگ رنگیلی سڑک ہے جیہڑا پک واری ٹر
 پیا اوہنوں اگانہہ ودھن تے دُھس مارن پنا کوئی چارہ نہیں رہندا۔ ایڈے سِکھال
 نوں تجنا رانجھے دا ای جیرا آہا۔

رانجھے دے پیو موجو چودھری دے وارے مالکی ساری ٹابری دی سانجھی
 ہوندی آہی تے رہت ساریاں دی ہکٹھی۔ موجو چودھری مگروں ٹابری دیاں
 سانجھاں تڑٹیاں تے ہر جی نوں زمین اُتے وکھو وکھری مل مارن دی گھل
 لدھی۔ سانجھی رہت دی قدیمی چھتر چھاں گئی تے اِکلونج دے خوف نے کہا پا
 وئی ہر جی نوں اپنے اندر دا کھپا ڈراؤن لگ پیا۔ وت ایہہ کھپے مل دی آپا
 دھاپی تے کھار نے میلے پر کیہ میلے۔

موجو مویا تے اوہدیاں پُتراں نوں اِکلونج دے خوف تے اُداسی نے آن

گھیریا۔ ایس گھیرے نوں توڑن لئی اوہناں مل نوں پیر نیا تے کھارو کھاری
 ایہدی مُریدی وِچ جُٹ گئے۔ ہر دم ایہہ دیکھو جو بے کول کیہ ہے، اکھاں رُجھ
 گئیاں۔ جو گجھ آپنے کول ہے اوہنوں گھٹ کے پنی رکھو، ہتھ رُجھ گئے۔ ہر
 ویلے ایہہ منصوبہ سوچو پئی جو دُوجے کول ہے اوہ تساڈے کول کیویں آ ونجے،
 من آہرے لگ گیا۔ ہک رانجھا ای آہا جیہنے موجو چودھری دے مرن مگروں
 جیون دا ایہہ نواں نسخہ نہ ورتیا تے آپنے بھراواں دے پیر دے ہتھ اُتے بیعت
 کرنوں نہ کر دتی۔ اوہدے کول اوہدی ونجھلی رہی ایس کارن اوہدے اندر کوئی
 ڈراؤنا کھپا نہ کھلیا۔ سُر راہیں اوہدے اندر لے دا باہر نال ملاپ ہويا۔ سُر نوں
 ای اوہنے ”ہوون“ دا راہ نیا۔

اساں رانجھن دی اولاد نہیں۔ اوہ تاں اساڈے جدی گھر تخت ہزارے نوں
 چھڈ کے ٹر گیا آہا۔ اساں اوہناں بھراواں دی اولاد ہاں جیہناں تخت ہزارے
 دی بھوئیں نوں کچھ پوایا تے وکھ وکھ ٹکڑے ملے۔ ساڈیاں سوانیاں اوہو رانجھے
 دیاں بھرجائیاں نیں سوڑی سوچ تے گھلیاں جیہہاں والیاں۔ باہروں رنگیاں
 تے وچوں وِسلیاں۔

رانجھا ٹر گیا تے ڈھیر چر تچھوں ساڈیاں مل مار وڈیاں نوں تے اوہناں
 دیاں سوانیاں نوں رانجھا موڑ لیاون دے منصوبے سچھے۔ ایس کارن نہیں جو
 اوہناں نوں آپنا گُوڑ تے رانجھے دا سچ دِس پیا آہا۔ ایس کارن پئی چنانہوں پار
 رانجھا جو کارے پیا کریندا آہا اوہناں پاروں اساڈیاں وڈکیاں دے اسانجھ مالکی
 ویہار دیاں نیہاں پیاں ڈولدیاں سن۔ رانجھے آپنیاں بھراواں دی رہتل نال
 سارے سبندھ تروڑ لیتے۔ وڈیاں دی دتی ناں دی ذات دی وڈیائی دا بھار

سروں لاه سٹیا تے چاک بنیا۔ (چاک کاما ہوندا ہے تے کامیاں دا قدر اسانجھ
 مالکی ورتن وچ اپنا ای ہوندا ہے جتنا کسے ماڑے جیسے ہتھیار اوزار دا)
 کاما بن کے رانجھا اپنے ماپیاں دتے آپے نوں گواندا ہے تے اپنے اندر
 اک نویں نرول ”میں“ دی پچھان کریندا ہے۔ ہُن اوہ اصلوں مولوں پک منس
 ہے۔ اوہدی ویہرا یہہ ہے پئی بندہ اپنے آپ نوں مل راہیں کیوں سجانے۔ مل
 بندے دا اصلا نہیں۔ بندے دے اصلے اُتے اک گوڑے وانجھ ویہار دا
 پرچھاواں ہے۔ مل بندے نوں اپنے آپ نال تے ہور مخلوق نال کوئی سچا سانگا
 نہیں کرن دیندی۔ مل منس دے ست نوں سُکا دیندی ہے تے بندے نوں
 اصلوں نتانا کر کے اسانجھ مالکی ویہار دے ٹوکے دا اک نکما جیہا کابلہ بنا دیندی
 ہے۔

رانجھا چاک تھیا تے ساڈے مل مار وڈکیاں نوں چنتا آن چمبڑی۔ رانجھے
 دا ویہاروں باہر ونج کھلوون ویہار لئی پک للکار بن گیا۔ ساڈیاں وڈکیاں چاہیا
 جے رانجھے نوں تخت ہزارے موڑ کھرن تے اپنا تڑٹا مان گنڈھ جوڑن۔ اوہناں
 آکھیا تینوں اساں اپنی ورتن وچ سموونے ہاں تینوں اپنے خرچ تے رکھنے ہاں
 توں مُڑ آتے ساڈی ورتن نوں فقر للکرے مارنے چھڈ دے۔

پر رانجھا اپنیاں بھراواں بھرجائیاں دی اپڑوں باہرا آہا اوہ پک واری اپنے
 راہ اُتے پیر چا کے پچھانہ نہ پرت سکدا آہا۔ اوس بھراواں دی جُوہ تے ہیر دی
 جُوہ وچکار وگدی چنانہہ پار کیتی آہی۔ چنانہہ پار کیتی تے ہیر دی جُوہ ہے وڑیا تاں
 فقر والا غینہہ پکیرا تھی گیا۔ اوہ اپنے بھراواں دی اسانجھ ورتن دی کھار بازی
 توں تے ایس کھار بازی اُتے اُسری پرکھ تول توں دُراڈا ہوندا گیا۔ رانجھے دا

پندھ آپنیاں بھراواں دی ورتن دا تے ایس ورتن دے پرکھ ڈھنگ دا توڑ ہے۔
اوہ ٹری جاوندا ہے تے سر توں مل دا بھار لاہی جاوندا ہے۔ زمین چھڈی۔
انگ ساک چھڈے۔ ذات چھڈی۔

ساڈے وڈکے رانجھے نوں پرتا نہ سکے۔ اوہ اپنے پندھ دا پکا رہیا۔ تے
اساں اندرے اندر اوہنوں آپنا ہیرو من لیتا۔ اساڈیاں وڈیاں نوں رانجھے دے
کول نہ ہوون دا کوئی ہرکھ نہ آہا۔ اوہ نویں نویں اسانجھ رہتل دی کھوہ کھس وچ
کھیڈن وڑے سن۔ اوہناں نوں بس ڈر آہا پئی رانجھا اوہناں دی کھیڈ خراب نہ
کر دیوے۔ پر ساڈے تائیں اپڑدیاں تاں ایہہ کھیڈ پرانی تھی گئی آہی اساں
تاں ایس کھیڈ دیاں سٹاں اپنے وجود اُتے جریاں سن۔ سانوں رانجھے دا قدر
آہا۔ اوہدے کدائیں ٹکرن دا خوف وی ہا پر اوہدے کول نہ ہوون دا ہرکھ وی آہا
اوہدی سک وی آہی۔

رانجھے ”ہوون“ دا پندھ پیا کیتا۔ پرانے سبندھ پئے تڑے تے نویں
سانگے پئے جڑے۔ اوہنے سنجوگ دیاں رمزاں سجاتیاں اتے ایہناں راہیں اپنے
آپ نوں وی ہک نویں جُونے جمدیاں ڈٹھا۔ ہیر دا سنگ رانجھے نوں بیلے دیاں
رُکھاں نال سدا ویہن چنانہہ نال تے بیلے چریندیاں چنانہہ تریندیاں مجھیں
نال ملاوندا ہے۔ ایس میل پاروں رانجھے دے ساہ وچ اک نویکلا رس بھریندا
ہے تے اوہدی وچھلی نویکلے سُر جگاون لگ پوندی ہے۔

ہیر نے رانجھے نوں منگیا تے ہوون دی ویہل وی منگ گھدی۔ پر ایہہ
ویہل ہیر دیاں ماپیاں نوں باندھ جاپی۔

ہیر دے ماپے رانجھے دیاں بھراواں وانگر اسانجھ ورتن دے جم پل وی آہے

تے اگوں آپ ایس ورتن دے پالنہار وی۔ ہیر نے رانجھے نوں منگ کے
 مایاں نوں دو پاسی سٹ ماری۔ نالے اوہ چاک نوں ساک بناون تے میل
 آپنے نوں ہتھیں بج لاون، عمراں دی کھٹی اسانجھ مل بوڑ گواون، تے نالے ہیر
 جیہی مہنگی وست ہتھیں رُوڑی تے سٹ پاون جیہنوں وچ کے اوہناں ناں ناواں
 وٹنا آہا۔ سمجھو ہیر دی کھل چوچک تے ملکی دی باندھ آہی تے اوہدا ہوون
 ایہناں دا اُجاڑا۔ سو مایاں جھب معاملے نوں آپنے ہتھ لیتا تے ہیر نوں
 سیدے کھیڑے نال پرنا یونیں۔ کھیڑے اسانجھ ورتن دی مشین دیاں وڈیریاں
 پُڑیاں وچوں ہن۔ اوہ شہر واس زمیندار وپاری ہن۔ ودھو ودھی دیاں ڈاڈھیاں
 مہین رمزاں وی جاندے ہن۔ کھیڑیاں کول زمین بھانڈا وی چوکھا ہے، تے
 نالے ملاں مارن تے دولتاں چونیاں کرن دے جیہڑے ڈھنگ ایہہ جاندے
 ہن رانجھیاں تے سیالاں نوں اہجے اوہناں دی سار نہیں۔

اساں کھیڑیاں نوں حاکم تے جاتا اوہناں دیاں گھڑیاں قانوناں دی پنجالی
 وچ سرتے ہمیش دتی رکھیا پر ایمانوں کدیں نہ منیا۔ اساں ہمیشیں اوہناں نوں
 پھکے تے مدرے لوک گنیا۔ ہیر دے گھر والا سیدا چھڑا ناں ای ناں ہے۔ اوہدا
 وجود نہ ہوئے جیہا ہے۔ ناں وی اوہدا آپنا گھٹ تے اپنی ٹابری دا بہتا ہے۔
 کھیڑیاں دا ہکلا جی کوئی شے نہیں ہوندا۔ اجڑوں باہر اوہناں دا کوئی جیوک نہیں۔
 سیدا وی اجڑ وچ بھيڈ ہے۔ اپنی ٹابری دے درجے نال رہتل وچ اوہدا وی
 درجہ ہے۔ اوہدا آپنا کوئی اصلا نہیں کوئی مہاندرا نہیں۔ کھیڑے مولوں رانجھے دا
 اُلٹ ہن۔ رانجھا مل دا بھار سروں لاه کے اپنی ٹابری والے درجے نوں تاج کے
 اپنے آپ وچ آوندا ہے۔ کھیڑیاں دا وجود ای ٹابری دے میل پاروں ہے۔

اوہ جگ وِچ آپنا درجہ اُچیرا تے مَل پکیری کر کے ای جیوں سگدے ہن۔ اوہ بے گنیاں تے بے اصلیاں دا جُنڈ ہن۔ ودھو ودھی اتے کھار نے اوہناں دیاں رُوحاں وِچوں رت کڈھ کے اوہناں نوں بے ست کر چھڈیا ہے۔ ساری ٹابری ڈُھکے تاں ڈُھکے۔ کھیڑے کوئی نویں شے نہیں بناؤندے آپنے آپ نوں مُڑ مُڑ سوندے ہن۔ اوہ نہ سوچدے ہن نہ اُلیدے ہن۔ بس وادی مُوجب ہلی بولی آوندے ہن۔

ایمانوں اساں کھیڑیاں نوں رو چھڈیا۔ تے اوہناں نوں مکاون لئی رانجھے نال ونج رلے۔ پر کمیں کاجیں کھیڑے ساڈے نال رہے، ساڈے دوالے رہے، ساڈے اندر رہے۔

ہوون دے راہ وِچ رانجھے دے اسانجھ مَل ویہار نال ترے بھيڑ ہوئے۔ پوند آپنیاں بھراواں نال جتھے اوہنے جائداد چھڈی۔ دو جا ہیر دیاں پیکیاں نال جتھے اوہنے اپنی ذات اتے درجہ تجیا۔ تریجی کھیڑیاں نال جتھے اوہنے ریس تے کھار اُتے اُسرے سارے وسیب نوں ای رویا تے فقیر بن گیا۔

جس دیہاڑے رانجھن فقیری لئی او سے دینہہ دا اساں اوہنوں آپنا سبھ توں مہنگا راٹھ منیا۔ تے نالے اپنی جان نوں سبھ توں وڈا جوکھوں جاتا۔ کیوں جے فقیر تھی کے ای اوہنے آپنیاں بلدیاں اکھاں اساڈے ول کیتیاں تے پُکار کے سانوں آکھیوس پئی میں تساڈے ویہار دا ویری ہاں تے ایس ویہار پر نے کھلوتی ہر ریت رواج دا ویری ہاں۔ تساڈے گن مینوں اوگن، تہاڈا سچ مینوں گُوڑ، تہاڈا امرت مینوں زہر۔ رانجھن نرا ناں دا ای ویری نہیں۔ اوہنے ہکے دم اساڈی رہتل دے کھوڑ محل نوں سنھ لائی تے اندر مواتا وگایوس۔ جدوں اوہدی لادھ ہو

گئی تاں اوہنے لُک لکا چھڈ کے دینہہ دیویں کھیڑیاں دے شہر اُتے دھاوا بولیا
تے اوہدی اٹ نال اٹ و جاتی۔

کھیڑیاں دا شہر اساڈا شہر ہے۔ ایس شہر وِچ بندے جم دے تاں ہن پر
”ہو“ نہیں سکدے۔ موئے جم دے ہن۔ غینہہ نہیں لا سکدے سُر نہیں چھوہ
سکدے۔ کوئی سانگا کوئی ساک مطلبوں پاک نہیں۔ ہر راہ دا انت لاہا ہے ہر
اکھ وِچ دُوجے کنوں ودھ جاون دے حرص دی گہر ہے۔ ودھو ودھی والے روگ
دے ون سوئے من پر چاویں ناں ہن، رتبہ، عزت، سگھڑپ، تعلیم، علم، شرافت،
شہرت، بزرگی۔ لفظاں، بولاں، سینتاں دے اصلی معنے کھنچ گئے ہن۔ سُنن والے
جو سُن دے ہن اوہ سُن نہیں سکدے اتے ویکھن والے جو ویہندے ہن اوہ ویکھ
نہیں سکدے۔

رانجھے دیاں بھراواں دا راہ تے ہیر دیاں ماپیاں دا تے کھیڑیاں دا راہ
اوڑک موت دا راہ ہے۔ سانوں خبر ہے۔ پر وت وی اساں سارے مارے
بدھے ایس راہیں تڑدے وتے ہاں جیویں ساڈی مہار کسے ہور ہتھ ہے۔ ایس
راہ وِچ بہوں سگھال ہے کیونجے ایہہ وانجھ پن تے بے گنتا دا راہ ہے۔
وانجھ پن تے بے گنتا سانوں پڑتوں بچاوندے ہن۔ ایس کارن اساڈی
ایہناں دے ہتھ بانہہ ہے۔ جُسے سوں جاوندے ہن۔ باہر بول تے سینتاں رہ
جاوندیاں ہن پر اندروں کوئی اُلیل نہیں اُبھردا جیہڑا ایہناں بولاں سینتاں وِچ
چان پاوے۔ ودھو ودھی والی بھاج وِچ اسیں انج جا وڑدے ہاں جیویں کھیہنوں
گھستی وڑدا ہے۔ جتئیے یا ہریے پر ایہہ بھاج اسانوں ”ہوون“ لئی واہ لاون دی
کھیچل توں بچا لیندی ہے۔ اسانوں نویکلیاں تے جوکھویاں آہراں توں

پریرے رکھدی ہے۔

اساں اپنے شہر دے رولے اگے ہارمن کے لائی لگ ہو گئے۔ پر رانجھے
ہارنہ منی ایس کارن اسانوں اوہدے نال پیار وی آہاتے اوہدے کولوں ڈروی
لگدا آہا۔

اساڈی رہتل وچ شرع کیدو دی لاگو ہے۔ کیدو موہری دانشوند اتے سیانا
گنیا جاوندا ہے تے وسیب دے ریت رواج دا رکھا۔ ایہہ نوکری سانجھی اوہنے
دھگانے ای ہے۔ ودھو ودھی وچ اوہ کچھڑ گیا ہا۔ زر والاں دے ٹکڑے پنن کیتے
اوہنے علم تے سودھ سیانپ دی ہٹی چا پائی۔ اوہ ریت دے اُچھاڑ دا مجاور ہے۔
اوہنوں ریت دے اصلے دی کوئی سار نہیں۔ اوہ بندے دے عشق تے اُدم دی
راہ وچ مناہی دیاں سولیاں پیا گڈا ہے۔ اوہ زر والاں دے بھرم نوں انکھ دا
ناں دے کے اوہناں دی چوکیداری کریندا ہے۔ اوہ ظاہر دے پڑدے پچھے
جھاکن نوں، لفظاں وچوں معنیاں دی بھال کرن نوں گفر آکھدا ہے۔ اوہنوں
ڈر ہے جے ظاہر دے پڑدے پاٹ گئے لوکاں نوں سچ دس پیا تاں مُڑ ودھو
ودھی تے مل ماری دی بھاج ولوں لوکاں دا دھیان اُکھڑ ویسی تے مینڈے
ٹکڑے وی تھڑ ویسن۔

کیدو انکھ دا رکھا نہیں دھنواناں دی اسانجھ مل دا رکھا ہے جتھوں اوہنوں
جوٹھا بیہا جڑا ہے۔ اوہ آپ اُچ جھک دا پھٹیا ہے پر چاہوندا ہے جے اُچ جھک
دا کرخانہ سدا چلت رہوے۔ اوہ ویہار دیاں پینتریاں نوں قدرت دے اٹل
اصول گندا ہے۔ اپنی ہڈ ورتی نوں ساری وسوں دی تقدیر مندا ہے تے اپنے
من دے زہر نوں گڑھتی بنا کے جی جی دے مُونہہ وچ دیندا وندا ہے۔ اوہ

نچوگاں، سچیاں تے گُوڑھیاں سبندھاں دا ویری ہے۔ اوہ زری ناں دی ساکا
چاری دا پرمت دیندا ہے۔

کیدو دا سارا زور ایس گل تے لگدا ہے پئی کسے واپری دی تہہ تیکر کوئی اکھ
نہ اپڑ سکے اوہ ہیر دیاں ماپیاں نوں آپنے آپ دی سار نہیں لین دیندا۔ ویہار
دے ڈھین دیاں ڈراویاں نال اوہناں دی سُر ت گوائی جاوندا ہے۔ اوہ گُوکدا
ہے پئی پرانی ورتن نال ای تساڈا تے مینڈا جیون ہے۔ جے آپنی ہستی نوں
بچاون لوڑدے ہوتاں انھے بولے تھی ونجو۔ جو گجھ میں وکھاؤناں اوس توں ودھ
نہ ویکھو جو گجھ میں سناوناں اوس توں ودھ نہ سُنو۔

کیدو دی شرع وچ رس تے رنگ دی مناہی ہے نو یکل کفر ہے۔ من بکل
وچ بھاویں سے کوجھیاں کولیاں کھیڈاں چن پیاں۔ ظاہر حال رواج دی تسبیح
بھوائی آؤ۔

کیدو خشبودار مشاعریاں محفلاں والی غزل دا وی شاعر ہے تے ٹٹی دیاں
کندھاں اُتے کولے نال پھولیاں کہانیاں دا وی۔ شاعری دیاں ایہہ دوویں
قسماں اصلوں ہکو ہن۔ ہکو سکے دے دو پاسے۔ تے ایہہ سکے ساڈی رہتل
دے چالو قانون کیدو شاہی دا سکے ہے۔

ڈھڈوں کیدو نوں اساں ہمیش ای بُریار جاتا۔ پر امام اوسے نوں منیا۔
کدے کدائیں اساں اوہدے اُتے کھلنا وی۔ پر اینویں کھوکھلا جیہا۔ اوہدے
اُتے ہس کے وت اساں آپ ای بھیڑے پے جاونا تے آپنے آپ کولوں ڈر
وینا۔ اوہدے مگر لگن وچ سانوں سلامتی دسئی۔ اساڈا دل کرنا پئی کیدو اُٹھ کے
بولے، اسانوں ڈراوے، تھڑکاوے تے آپنے مگر لا کے پکیاں پُرانیاں لیہاں

اُتے چاڑھ ٹُرے۔ کیدو دا سانوں ڈاڈھا وساہ ہے۔ سانوں پک ہے پئی
اوہدے انگ ویہار نے داگے ہوئے ہن تے اوہ ہمیش لئی آپنی ڈیوٹی دے گیڑ
وِچ جُٹیا پیا ہے۔

باہروں کیدو تے رانجھے دا حال ہکو جیہا ای ہے پر ایس ظاہرا جوڑ نال
اوہناں دی اصلی نکھیر ودھیرے اُجاگر ہوندی ہے۔ ہن دوویں خالی ہتھ۔ کیدو وی
آپنے آپ نوں فقیر آکھدا ہے۔ پر کیدو دی آکھنی تاں سچ حال اُتے پڑدے
پاون دا کم کریندی ہے سچ حال دا مونہہ نہیں دکھاوندی۔ اوہنے کوئی آپنی مرضی
نال اپنے ہتھ خالی نہیں کیتے۔ اصلوں ایمانوں اوہ پک زروال ہے۔ ودھو ودھی
دی بھاج دِلوں وجہوں بھجوس پر کچھڑ گیا۔ ہن اوہ کوئی جیوندا جی نہیں۔ ساڈے
وسیب دی بنائی پک کلا ہے۔

کیدو دی جیہ لفظاں دے معنے وٹاوندی ہے۔ جیہناں لفظاں کولوں ویہار
نوں تراہ ہوندا ہے اوہناں نوں پینا کوجھا کر دیندی ہے۔ آپنے آپ نوں ”فقیر“
آکھ کے اوہنے لفظ ”فقیر“ نوں منگتے کنگلے دے معنے دتے۔ ساڈی ورتن نے
ایہو معنے پروان کیتے تے ایہو صدیاں بدھی پئے چلے۔ رانجھا ویہار دے دبائے
تے مکائے لفظاں نوں جوالدا ہے۔ لفظاں دیاں اصل معنیاں وِچ نویں جان
پاؤندا ہے۔ ویہار دیاں راکھیاں نال لڑائی وِچ ایہو لفظ رانجھے ولوں پڑ وِچ
لہندے ہن۔

کیدو دی آکھنی ہمیش وِگی ہوندی ہے۔ اوہ آکھدا ہور ہے تے سمجھاوندی ہور
ہے۔ اوہ کدیں لکھے اکھر راہیں ساڈے نال گل کریندا ہے کدیں پرھے وِچ
کھلوتا گوکاں مریندا ہے۔ کدیں مسیتے کھلوتا گھر کدا ہے تے کدیں دارے بیٹھا

بخشدا ہے پر اوہدیاں گلاں کدیں سدھیاں ساہویاں ساڈے دل دماغ اُتے نہیں
 ورھدیاں۔ اوہ چپ چپاتے ساڈی سوچ پچھواڑے چنگیاڑے سٹ جاوندیاں
 ہن جتھے اسماں اپنے ڈر دا بالن ڈھیر کیتا ہوندا ہے۔ جدوں اسماں کیدو دے
 لائے بھانبر وچ پھس ویندے ہاں تاں اوہ اساتھوں جیویں چاہوندا ہے کراؤندا
 ہے۔ کیدو کدے جیوندیاں جاگدیاں نال گل نہیں کریندا اوہ پہلوں بندیاں نوں
 مشیناں بناؤندا ہے تے وت اوہناں نوں حکم سنا کے اوہناں دے بٹن نپدا ہے۔
 رہتل وچ کیدو دا آپنا درجہ کیرا ہے پر اوہ رہتل وچ گڈیاں اُچ جھک
 والیاں واڑاں نوں سمھالدا تے پالدا ہے۔ کیونجے اوہ جو گجھ ہے ایس واڑ بندی
 پاروں ہے۔ جے ایہہ نہ رہوے تے اوہنوں مُر جمن تے مُر ہوون دی پیر
 جھاگنی پوے۔ رہتل والیاں اوہنوں گتے وانگ ڈرکار کڈھیا۔ اوس آکھیا میں گتتا
 ای سہی پر تہانوں گتے دی وی گھنی لوڑ ہے۔ میں تہاڈی رہتل دی راکھی
 کرساں۔

کیدو دے ہور بھیاں وی ہن۔ ہک ہے قاضی جیہنے کھیڑیاں نال ہیر دے
 کلے پڑھائے۔ قاضی چالو ویہار نوں سمھالن پالن لئی قانون دا رچھ گھڑیندا ہے۔
 ایہناں قانوناں دا کم ایہہ ہے پئی چالو ویہار دے ویہن وچ کوئی اڑکن نہ
 پوے۔ جتھے کائی اڑکن دے اوہنوں قانون دی بھاری نال ہونجھ دتا۔ کیدو
 اڑکناں دا سُوہا سینگا ہے تے قاضی اوہناں دا ہونجھا۔ قاضی دے علم دا بندے
 دی ہڈ ورتی نال کوئی سبندھ نہیں۔ اوہدیاں سھے گلاں کتابی ہن۔ اوہدی جاچے
 ریت دا مطلب ہے ویہار دیاں منیاں پرانیاں رسماں نال نبھا۔ ہیر چنانہہ دے
 ویہن وچوں اُگھڑدیاں قدیمی سچ دیاں نت نویاں شکلاں نوں سجانن تے پوجن

نوں ریت آکھدی ہے۔ ہیر ہڈورتی دے زور تے بولدی ہے تے قاضی سکھی
سکھائی گل کریندا ہے۔ قاضی دا اک ہور بھرا اوہ مُلاں ہے جیہنے رانجھے دا ظاہرا
دیکھ کے اوہنوں رات اپنی مسیت وِچ رہن نہ آہا دتا۔

سولھویں صدی دا اخیر ہے۔ پنجاب دا پنڈ ہُن اوہ پرانا ہکو کوڑے والا آپ
مختار پنڈ نہیں۔ واہی تے وپار دے ڈھنگ اِجے پرانے ای ہن۔ کوڑمیاں
ٹابریاں دے ناں تے آلاں اِجے چلدیاں ہن۔ معاملے اِجے وی پینچ ای بہہ
کے نبیڑ دے ہن۔ پر رت رنگ پئی وٹاوندی ہے۔ پرانے وسیبے دی نینہہ
اُکھڑی پئی ہے۔ باہر دے ہلے بند ہوون نال کمیاں ورھیاں توں امن چین
ہے۔ ایس کارن پہلی اُتے وسوں دا بھار ودھی جاوندا ہے۔ اگے لوکڑیاں وِچ
آپ مہار ٹابریاں دی سانجھی مالکی تے واہی آہی۔ اوس وسیب دا ہُن کوئی کوئی
دم ہے۔ شہر بھری جاوندے ہن تے موکلے ہوئی جاوندے ہن۔ وڈیرے شہر حکم
دے کوٹ بن گئے ہن۔ تے گراں دا کم اتنا رہ گیا ہے پئی اوہ اپنے ہڈ پٹیھی
آوے تے گنگا بولا تھی کے شہر واسطے ان تے بیا کچا مال ڈھیر کیتی آوے۔ شہر
وِچ حاکم ٹولے دی منتا دے بھلیو بھلی ڈھنگ پئے نکلدے ہن۔ جھولی چکی ریس
تے دکھالے دا ہڑھ چڑھیا پیا ہے۔ ہر کوئی حاکم ٹولے دیاں لایاں پوڑیاں ودھو
ودھی پیا چڑھدا ہے۔ پنڈ نے شہر دا حکم وی قبولیا ہے تے نالے شہر دی ورتن نوں
وی پردھان من گھدا ہے۔ پنڈ دا قانون تے ورتارا شہروں بنا کے گھلیا جاوندا
ہے۔ شہر دا سکھیا مُلاں تے شہر دا پڑھیا قاضی پنڈ وِچ شہری حکم دیاں باہواں
ہن۔ ہک ہور بانہہ لڈن وی ہے۔ ایہہ گلیاں وِچ پاندھی ہے منڈیاں وِچ
وپاری ہے آڑھتی ہے۔ پتتاں اتے چٹکیاں اُتے مسولیا ہے ٹھیکیدار ہے۔ شہری

حکم دیاں ایہناں باہواں نوں پنڈ دا زمیندار سہاردا تے پالدا ہے۔ زمیندار نوں سرکارے دربارے چُجن لئی تے شہر دیاں سوداگراں نال ساکا رکھن لئی ایہناں وچولیاں دی لوڑ ہے۔ قاضی تے مُلاں شہراں وچوں دھونس، دھن، دکھالے تے جھولی چُکی دی نویں شریعت لیائے ہن۔ ایہدے سنبھالن ہارتے پرچارک ہن۔ اوہناں پک کیتا ہویا ہے جو سانجھی مالکی تے ہکٹھی واہی والیاں قدیمی ریتاں دا رہند گھوہند وی اڈا دیونا نہیں۔

پرانیاں ٹابریاں سبھ دی صلاح نال پنڈ دا سر بندھ کرنیدیاں سن۔ قانون بھویں رواجی آہا پر ایہنوں لاگو کرن ویلے سوجھ صلاح تے سبج دا ورتارا ہوندا آہا۔ قاضی تے مُلاں ایہناں ورتاریاں دی جڑ پٹ کے شہری قانوناں تے ورتاریاں دے یوٹے گڈنے چاہوندے ہن۔ نواں قانون پوتھیاں وچ بند ہے تے بندے دی اپڑوں باہرا ہے۔ ایہدا عام پنڈ واس سوجھ سیانپ نال کوئی جوڑ نہیں۔ ایس نویں قانون تے نویں ورتارے دیاں پیچاں نوں قاضی تے مُلاں ای سمجھدے ہن۔ سو اوہو ای مخلوق دے سودھن ہارتے ورجن ہار بنے۔ ایہہ نویں قانون ایس کارن آندے گئے جو مخلوق کولوں علم تے ادم، ایل تے اُتج کھس لیتے جاون تے اوہنوں بے ہتھل کر کے جیویں چاہو ورتیا جاوے۔ نویں قانون دا کم ایہہ ہاپئی پنڈ واسیاں کامیاں تے راہکاں دے سرڑ سوسے پور دتے جاون تے اوہناں دیاں بُسیاں وچ تھڑ دلی، ڈرتے بے ہمتی دا بی پادتا جاوے۔

قاضی تے مُلاں ورت ورتارے نوں سانجھی بیٹھے ہن تے کار وپار وچ لڈن دی چودھر ہے۔ شہری حاکم ٹولے دا ایہہ وچولا وی ڈاڈھا کم دا بندہ ہے۔

ایہہ جگت ٹھیکیدار، شہردار سرکار دی بانہہ ہے۔ لڈن دا آپنا ٹگر باپے دی لٹ
 وہاج تے کھوٹ سوداگری دا سر صدقہ ہے۔ اوہدا تے اوہدیاں مالکاں دا لانجا
 ایہو ای ہے جو کھوہ کھس تے وڈھی دی ورتوں اتنی عام کیجے جے ایہدا رواج
 پکا تھی جاوے تے ایہہ قانون بنیجے۔ پتتاں اُتے لڈن دیاں بیڑیاں بانیاں
 تے بانیاں دیاں اہلکاراں لئی سدا حاضر کھلوتیاں رہندیاں ہن۔ پتتاں اُتے اوہدا
 ٹھیکہ ہے تے ماڑے بندے اوہدے ساہویں بے ہتھل ہن۔ اوہ لوکاں نوں
 صاف آکھدا ہے پئی میرا مونہہ منگیا بھاڑا تارو نہیں تاں تر کے پار لنگھ ونجو۔ نال
 اوہ ایہہ وی سمجھاؤندا ہے پئی ویکھو کتے سچی مچی ٹھل ای نہ پویو دریا بے انت
 ڈونگھا بے انت چوڑا ہے تے تہاڈیاں باہواں وچ اصلوں ست نہیں۔

سولھویں صدی دا اخیر ہے۔ پختیاں دی چھتر چھاویں پنجاب دی پنڈ وسوں
 وچ ودھو ودھی تے ملو ملی دا ویہار جڑاں پھرن لگ پیا ہے۔ ایہہ ویہار کھیڑیاں
 راہیں، قاضی ملاں تے لڈن راہیں آیا ہے۔ اگوں رانجھے دے بھراتے ہیر دے
 ماپے بھائی وال مل پئے ہن۔ ایس بھائی والی دے صدقے ایہناں سمھناں دا
 روح سکھالائے چودھر پکیری تھی گئی ہے تے پالتو سوجھوان کیدو دی وی روٹی
 لگ گئی ہے۔ ایہو گھڑی ہے رانجھن فقیر دے آون دی۔ اوہ آیا تے آن کے
 ہک نویں نابری دا جھنڈا چاپوس۔ اوہ آپوں ایس نابری دا موڈھی وی ہے موہری
 وی تے مرشد وی۔ سینکڑیاں ورھے رانجھن ایہہ کم سانجھی آیا۔ اوہاناں ساڈی
 سوچ نوں کھلہاری آیا تے ساڈے من نوں سہاری آیا۔ اوہاناں ساڈے
 واسطے چھٹکارے دی آس بنیا، اپنے آپ کولوں سُرخرو ہوون دی آس بنیا۔

پُورن تے رسالو

سیالکوٹ دا راجہ سلوان آپنے آپ نوں دھرمی راجہ اکھواؤندا ہے۔ اوہ راج کاج وِچ آپنے ہر کم دی پُشتی دھرم دی گواہی پا کے کریندا ہے۔ راجہ اجیہے وی ہوئے ہن جیہڑے آپنے راج نوں کسے پوتھی پنٹھ نال تھاپڑن دی لوڑ نہیں سن سمجھدے۔ من آئی کریندے سن۔ اجیہے وی جیہڑے لوکائی دے دکھالے واسطے آپنی کیتی اُتے مذہب دا پوچا پھیری رکھدے سن۔ پر سلوان دی گل ہور ہے اوہ ڈھڈوں آپنے آپ نوں دھرم دا سیوادار تے رکھا سمجھدا ہے۔ دھرم کیہ ہے۔ رب دا دسیا چنگ تے سچ کماون دا رستہ، بھیڑ تے گُور مُکاون دا رستہ۔ تے سلوان ہويا دھرتی اُتے رب دا مختار کار سو اوہ رب دے قانون سمجھاون تے چلاون دا کم آپنے ذمے لائی بیٹھا ہے۔ اصلوں سلوان اوہناں راجیاں کولوں دکھرا نہیں جیہڑے راج گدی نال ظاہرا پیار کریندے ہن تے کسے مُل وی ایہنوں چھڈ نہیں سکدے کیونجے جیون لئی ہور کوئی آسرا اوہناں کول نہیں۔ اصلوں سلوان اوہناں راجیاں کولوں وی اڈرا نہیں جیہڑے جھوٹھے مُونہہ آپنی

کرنی اُتے مذہب دا پوچا پھیری آوندے ہن۔ پر سلوان نوں اپنی نیت دی
 پچھان نہیں۔ اوہنوں دھرمی ہون دے بھرم نے اتھا کیتا ہویا ہے تے بھرم
 دے اندھراتے وچوں اُسوجھ تے ہوڑمت دے جھکھڑ اُٹھ اُٹھ کے خلقت دے
 جھگے جھنھی آوندے ہن۔ اپنے جھل نوں اوہ دھرم راکھی دا سچا اُدم سمجھدا ہے۔
 سلوان نوں اپنے اصل حال دی کوئی سُر ت نہیں۔ اوہنوں اپنے پچھوکر دی کوئی
 سار نہیں۔ جگاں پہلاں اوہدے وڈے سانجھ تے برابری دے سانگے تروڑ کے
 خلقت کولوں وکھ تھیئے۔ اوہناں اوہ مُڈھلی، سدھی ساہویں مل ورتن چھڈی
 جیہدے نال منس دے جیون وچ ٹھنڈ آہی۔ خلقت کولوں وکھ تھی کے اوہناں
 خلقت نوں نواون تے ملاں مارن دے وڈے وڈے منصوبے جھوتے۔ آپنیاں
 وجوداں وچوں رت چھک سٹی۔ کائی رس اوہناں نوں پوہن جوگا نہ رہیا۔ اندر
 دے کھے پورن واسطے وڈے وڈے کاگتی پنٹھ کھڑے کیتونیں کدیں رب دے
 ناں اُتے کدیں ریت دے ناں اُتے۔ ایہناں پنٹھاں دی سر توڑ راکھی وچ
 جٹ کے اپنے آپ نوں بھر مایونیں۔ خلقت کولوں وکھ تھی کے سلوان دیاں
 وڈکیاں بھرم دی غلامی قبولی۔ سلوان نوں وی ایسے غلامی دی گڑھتی ہے۔

کدیں کدیں سلوان نوں اپنی غلامی اُتے اک کھسی جیہی کچھیچی آوندی ہے
 پر نال ای اوہدا دل دہل جاندا ہے تے غلامی گھسن دا دھڑگو لگ ویندا ہے۔
 وت سلوان اپنا دھیان پرتاون لئی کاگتی پنٹھ دی راکھی دا جھل ودھیرے کداوندا
 ہے تے خلقت نوں گھر کدا دپڑدا ہے۔

سلوان سہنساں بانیاں وچ اسانوں ٹکردا ہے۔ کتے حاکم افسر، کتے پیر اُستاد،
 کتے واعظ عالم، کتے بابا بھائیآ۔ کدیں کدیں اوہ سانوں اپنے اندر وی گھوریاں

وڈا تے چھبیاں دیوندا دِ سدا ہے۔ سانوں اوہ ہک تِل نہیں بھاوندا پر اپنے کم کارا میں ہمیش اوہنوں سوپنی رکھے ہن۔ وسیبے دا سر بندھ ہمیش ای اوہدے تے چھڈی رکھیا ہے۔ اوہ سونہہ چاوند ا ہے جے میتھوں بھل نہیں ہو سکی۔ اوہ سونہہ چاوند ا ہے جو مینڈی اکھ اڈٹھیاں ویکھ سکی ہے۔ تے اساں اوہدا آکھیا من گھندے ہاں۔ جد اساں اتنا من گھندے ہاں وت اوہ چھڑپ کے آکھدا ہے جو چُپ کر کے مینڈے حکم اُتے چلو۔ تے اسیں راج کاج دی ذمے واری سروں لاہون لئی سر اوہدے اگے نوا چھڈدے ہاں۔ اوہ سانوں ماندردا ہے تے اسیں جان بچھ کے اوہدا ماندر قبولنے ہاں۔ پر کوئی شے ساڈے اندر ہے جیہڑی اصلوں ایس ماندر نوں مندی نہیں۔ جیہڑی سلوان نوں چوتریوں لاہ کے وسیبے نوں اک نویں جُون چواؤن لوچدی اے۔ پورن تے رسالو ایسے اندرلی شے دے ناں ہن۔

پورن تے رسالو سلوان دے پتر ہن۔ وڈا پورن اے اچھراں دا جایا، بھورے پلایا۔ ماپیاں وی اوہنوں باراں ورھے نہ ڈٹھا۔ سلوان نوں پتر دی چروکئی سک آہی پر جد پتر جمیا تے سلوان کھڑے متھے اوہنوں اکھوں اوہلے کر چھڈیا۔ اوہ ناں دا پو بنن تے راضی ہے۔ کاگتاں وچ پتر اوہدے ناویں لگ گیا ہے۔ دُنیا جان گئی ہے جو اوہ بے اولادا نہیں۔ ہُن اصل پتر دے گھر رکھن دی کیہ لوڑ ہے۔ سگوں جیوندے جاگدے پتر دا گھر ہوون وی بھسوڑی ای ہے۔ کیہڑا سانجھے۔ کیہدے نال میلے تے کس کنوں ہٹکے۔ باراں ورھے بھورے وچ نہ کسے نال ملیسی نہ بھٹسی۔ نزول پل کے جوان تھیسے۔ پتر نوں ننگ رکھن دی سدھر اصل وچ ساک سبندھ دا خوف ہے، مخلوق نال رہن کھسین دا خوف۔

ایہہ اوہدی اپنے آپ اُتے بے وساہی ہے اپنے آپ کولوں گجھی۔ اپنے بھانے تاں سلوان پورن نوں بھورے گھت کے وڈی نیکی کھٹی ہے۔ نرول رہن دی تانگھ اپنے آپ نوں بندیائی دے رس تھیں واندرا کھن دی تانگھ ہے۔ بندیائی دا رس جیہدے اندر ہووے اوہ مخلوق اُتے حکم کیوں چلا سکدا ہے۔

جس دیہاڑے پورن بھوریوں نکلیا سلوان دا سُکھال مک گیا۔ جدوں رانی لوناں پورن دے متھے تہمت لاوندی ہے سلوان جھٹ نہیں گھساونداتے اوہدی کہانی نوں سچ سمجھ کے تپ کھلوندا ہے۔ اوہ پورن ولوں کوئی صفائی سُنن اُتے آوندای نہیں تے ہتھ پیر وڈھا اوہنوں انھے کھوہ وِچ گھتیندا اے۔ اِنج جا پدا ہے جے سلوان اصلوں پورن دے جیون تے محلیں وسن وِچ راضی نہیں۔ پر ایہہ گل سلوان نوں دے کون۔ اپنے بھانے پورن نوں مکا کے اوہنے وڈا کشت کیتا ہے۔ دھرم نوں لیک نہیں لگن دتی۔ اِکو اِک پتر ہتھیں قربانی کر چھڈیا ہے۔ گھر اُجاڑ لیتا ہے۔

پورن چاہوندا تاں لوناں دا منگیا مل تار کے اپنی جند چھڈا کھڑدا۔ ایس سودے وِچ اوہدی جند بچ تاں رہوے ہا پر ایہہ جند سلوان شاہی دے ناویں لگ ونجے ہا۔ تے اوہدا عمل سلوان شاہی نوں پکیریاں کرن دے کم آوندای۔ اوہنوں دو گلا تے کھوٹا جیون جالنا پوندا۔ تے اوڑک بھرم دے جھپے اوہدیاں اکھاں تے چڑھ ویندے تے اوہ اپنے پیو وانگر انھا ہو کے اوہدی گدی اُتے بہہ جاندا۔ پورن سلوان شاہی نوں پرکھ جوکھ کے رد جو چھڈیا تے مُرد سلوان شاہی نال نبھاوندای کیوں۔ اوہنے جند دے کے اپنا نینہہ پالیا۔ اپنا شوہ سنبھالیا۔ تے جیہنے اِکواری جند نوں نینہہ ساہویں نہ جاتا ستیا اوہدی سمجھو اتنی ودھ گئی جو

آپنے آپ نوں اوہ نویں جوئے جو اسکدا ہے۔ راجے سلوان دا پتر پورن تاں
مرگیا پر پورن فقر جیوں پیا۔ اکے آکھو رجونس دے کھولڑ وچوں فقر دی تلوار باہر
آگئی۔

راج گدی چھڈ کے پورن نمائیاں تے کیریاں بندیاں نال مل گیا ہے۔
سلوان شاہی نال ہن اوہدا کوئی باہرلا سبندھ وی نہیں رہیا۔ سلوان شاہی دی
نینہہ کیہ ہے۔ مل دی ات۔ آخر اں دی سانجھ سہیر تے کھوہ کھس۔ پورن دا فقر
ہے ہر رنگ دی مل نوں تجنا۔ مل توں چھٹکارا بھرم توں چھٹکارا ہے۔ ہن
پورن نوں گھل ہے۔ ہتھ اوہدا کرتار دا ہتھ ہے۔ اوہ ڈھا وی سکدا ہے بنا وی
سکدا ہے۔

سلوان شاہی دا گیر انج گڑیندا ہے جے پیسے واسطے چودھر بناؤت چودھر
واسطے پیسہ بناؤ۔ پورن ایس گیر وچوں نکل گیا ہے۔ اوہدی میں پیو ونگر آپنے
اندر دیاں تھوڑاں دی قیدی نہیں۔ اوہ آپنے آپ نال آپنے پچھوکر نال
سیالکوٹ دیاں لوکاں نال بھرواں تے پنگرواں سانگا جوڑ سکدا ہے۔ اوہ
سیالکوٹ آوندا ہے تے مناکھیاں نوں چانن لگ ویندا ہے۔ سکیاں جڑاں پھٹ
پوندیاں ہن۔

اساں واریاں بدھی سلوان دی غلامی کٹی اساں مک جاوندے جے پورن
ساڈے اندر نہ رہندا، اساڈے اندر دے انھے کھوہ وچ آپنے لہو دا چانن نہ
چووندا۔ اوس سلوان اگے دھون سدھی رکھن دا ڈھنگ دس کے ساڈی رت پئی
سکی۔ واریاں بدھی نکیاں تے نمائیاں ولوں پورن وڈیاں تے ڈاڈھیاں ساہویں
پیا کھلوتا۔ ہر رنگ دے وڈپ اگے اوہنے پک ڈاہی۔ اوہنے دسیا جو چوترے

بہن والا جیکر لوکائی دیاں جیوندیاں جاگدیاں لوڑاں تھوڑاں سوچاں مُہاڑاں نوں
 گوکھدا ای نہ ہووے تاں اوہ اپنے بھرم بھورے وِچ ڈکیج ویندا ہے۔ اوہ نہ گجھ
 سیاندا ہے نہ گجھ پرکھدا ہے نہ کسے گل نوں نکھیڑدا نہ جوڑدا ہے۔ چونہہ گٹھیں
 اپنے پن تے گن سوا اوہنوں کوئی شے نہیں دسدی۔ اجیہے حکم اگے پورن دا سر
 کدیں نہ نویا۔

چودھر واسطے پیسہ تے پیسے واسطے چودھر والا سلوان شاہی گٹر پورے
 وسیبے نوں گٹر دا ہے۔ ایہہ رہتل دامڈھلا ٹھک ہے تے سیالکوٹ دی وسوں
 اُتے ایہدا پرچھاواں ہے۔ سیالکوٹ وِچ محللیں درباریں گھریں بزاریں ایہو ٹھک
 پردھان ہے۔ ایہدی پکڑ کرڑی ہے۔ ایہدے منہاراں نوں ہر کم وِچ ایہدے
 آکھے لگنا پیندا ہے۔ اپنے آپ نوں ڈھال ایہدی اُتے ڈھالنا پوندا ہے۔ انیاں
 کرنا وی پوندا ہے تے منا وی پوندا ہے۔ ٹھگی کرنی وی پوندی ہے تے جرنی وی
 پوندی ہے۔ مکر ورتنا وی پوندا ہے تے سہنا وی پوندا ہے۔ اصلوں کھوٹا تے دوگلا
 جیون جھولی پاونا پوندا ہے۔ اندر لے نوں سہنس حیلیاں نال ولا کے پسمائونا پوندا
 ہے۔ اندر لے دی واج بس اتنی رہ جاندی ہے جو اوہ بند کمریاں وِچ نکلے نکلے
 دُکھ پھول کے پُھسکدی رہوے۔ راجہ سلوان کیہ تے اوہدے درباری اہلکار کیہ
 تے اوہدی پر جا کیہ سبھ ماہل دیاں ٹنڈاں ہار ایس گٹر وِچ گڑی آوندے ہن
 تے ایہدا پانی بھری آوندے ہن۔ نابری دے دو ای راہ ہن اکے تاں سلوان
 شاہی دے گٹر نوں ڈک دیو اکے آپی ایہدے وِچوں نکل جاؤ۔ سلوان شاہی
 دے گٹر اگے ویہرے کیہڑا۔ اوس ویلے تاں پورن کولوں ایہو سریا جو اوہ سلوان
 شاہی وِچوں نکل جاوے۔ سلوان دی حدوں نکل کے اوہ گور و گورکھ ناتھ دی جُوہ

وِچ ٹر جاوندا ہے۔ گورکھ ناتھ دا ٹلہ سادھاں سُجھواناں دی وستی شہر سیالکوٹوں
 ڈھیر ڈراڈی ہے۔ گورکھ ناتھ تے اوہدے سنگی چروکنے سلوان دے دُکھوں جگ
 واس توں اڈرے ہوئے بیٹھے ہن۔ اوہ من ستیا لئی فقر تے فقر لئی من ستیا پکاوں
 وِچ جُٹے ہوئے ہن۔ اوہ اپنے سلوان شاہی دے اُجاڑے آپے نوں مُڑا سارن
 لوڑدے ہن۔ اپنے چھجے اندر نوں جوڑ کے باہر نال اک کرن لوڑدے ہن۔ پر
 سادھاں سُجھواناں دی وستی پُج کے پورن نوں پتہ لگا جو سلوان شاہی پُرانیاں
 خداں ٹپ کے گل دھرتی نوں اپنے کلاوے لئی بیٹھی ہے تے گورکھ ناتھ دی فقر
 منڈلی نوں کدھرے ڈھونئی نہیں۔

سلوان شاہی تے فقر نالو نال اکو دھرت اُتے گزارہ نہیں کر سکدے۔
 دوہاں وچوں اک نوں مُکنا پوندا ہے۔ ایہہ شریکہ اٹل ہے ایہہ ویر سر وڈھواں
 ہے۔ اتھے سمجھوتے دی نبھا دی کوئی جا نہیں۔ رانی سُندراں والے وقوعے نال
 پورن نوں ایہہ چانن لگدا ہے۔

جے فقر اپنے لئی آپ ان اُگاوے تاں وی اوہنوں سلوان شاہی دا ضابطہ
 مننا پوندا ہے تے فقر گواونا پوندا ہے۔ ایس پاروں گورکھ ناتھ دے سادھ ان
 پندے ہن۔ جو جُڑیا سوکھا دا۔ پر پین نال وی اوہ سلوان شاہی دی مارتوں باہر
 نہیں رہ سکدے۔ پورن پین گیا تے رانی سُندراں اوہنوں گھیر کھلوتی۔ سُندراں
 دی مرضی ایہہ ہے جو پورن نوں اپنی ورتن وِچ ولا کے محلین وسائے۔ فقر
 بھکھ، تریہہ، کام دا گولا تاں نہیں پر بھکھ تریہہ کام اوہدے وجود دے اندر تاں
 ہن۔ سلوان شاہی ایہناں راہیں اپنے ویری نوں مُکاوں دا چارا لاوندی ہے۔
 پورن سمجھ گیا جو سلوان شاہی اپنے اندر لے چور نوں اپنے کھوکھلے اصلے نوں

تاں ای لکا سکدی ہے جے اوہ ہر پاسے چڑھتل چاڑھی رکھے۔ آپنا پساہ چوہنہ
گٹھیں ودھاوندی رہوے۔ فقرستاں پڑدیاں وِچ وی ہووے سلوان شاہی دے
راہ دی اڑکن ہے تے راہ دی اڑکن سلوان شاہی نوں موت ہے۔

پُورن سُنڈراں دے آکھے نہ لگاتے اوہ مرگئی۔

سُنڈراں دے وقوعے توں پُورن نوں سہی ہويا جو سلوان شاہی تے فقر دو
نت دے شریک پنہنہ ہن۔ اک دا ہوون دُوبے دا نہ ہوون ہے۔ جے کر فقر
نے جیونا ہے تاں اوہنوں سلوان شاہی دا کوٹ ڈھاونا پوسی۔ ایہدیاں نیہاں
کھدیڑنیاں پوسن۔ جد تائیں سلوان شاہی دی اک اِٹ وی کھلوتی ہے واء وِچوں
زہر نہیں مکن تے منس نوں ساہ نہیں آونا۔ جے منس نے ایہہ زہر نہ مکایا تے
آپیں مک ویسی۔ پُورن نے پک کر گھدا جو سلوان شاہی نوں جڑوں کھدیڑنا
جیون دا مَول ہے۔ اوہ سادھ ٹلے توں ڈھلیا تے سیالکوٹ شہر دی وِگن ساہویں
آن ڈیرا لائیں۔

سلوان نوں خبر لگی جو کوئی نواں فقیر ڈھکیا ہے تاں اوہ لوناں نوں نال لے
کے پتر منگن آیا۔ بڈھے وارے اوہدا پتر نواں لواون دا ہڈک اگے نالوں
ودھیک ہے۔ پُورن اک دانہ چاول دا لوناں نوں کھوایا۔ تے رسالو جمیا۔

رسالو ای سلوان شاہی نوں گدیوں لاہوندا ہے تے سلوان شاہی دی پنہنہ
اُکھیڑدا ہے۔ رسالو پُورن دا ای نواں رُوپ ہے۔ پُورن اک نویں جُون دھاری
ہے۔ ست والے تے سار والے سادھ نے گر گیانی نے اپنے آپ نوں اک
وریام راٹھ دی جُونے جمیا ہے۔ اکے انج آکھو جو فقر جیہڑا اک ہتھ وِچ سوجھ
سیان دا جھنڈالئی بیٹھا آہا ج دُوبے ہتھ وِچ تلوار پھڑ کے اٹھ کھلوتا ہے۔

بڈھا سلوان ہاتھی تے چڑھی آوندا ہے۔ اک کواری گڑی دس پیندی ہے
 جیہدا ڈھڈ ودھیا ہویا ہے۔ راجے حکم کیتا ہے سپاہیاں نوں جو گڑی نوں بدکاری
 دے جرم وچ پھڑیا جاوے تے اوہدا پیٹا چیر کے وچوں حرامی اولاد کڈھ سٹی
 جاوے۔ جدوں ایہہ دھرو ورت گیا تے پتہ لگا پئی گڑی نوں تے اچھارا آہا۔
 گڑی بے دوس گس گئی پر دھرم دا رکھا سلوان اپنے فرضوں سرخرو ہو گیا۔ دھرم
 سلوان دے کھوکھلے اندرونے دوالے ولی وگن ہے۔ ایہدی راکھی دے جھل وچ
 انھا ہو کے اوہ اپنے اندرونے ساہویں ہوون توں بچ جاوندا ہے۔ اوہنوں ہر
 نواں پوچ ہر چھوہر ہر گڑی دھرم نوں اُلانگھدی نے بنددی لگدی ہے۔ اوہ سدا
 اپنے جھل نوں تڑکا لائی رکھنا چاہوندا ہے۔ اصل حال نہ اوہ ویکھن لوڑدا ہے
 تے نہ اوہنوں دسدا ہے۔ اوہ ان ڈٹھے ان ہوئے دھرو نوں میٹن لئی دھرم دی
 ڈانگ ورھائی جاوندا ہے۔

سلوان دا ورتارا ویکھ کے رسالو پک کر گھدا جو سلوان نوں سو دھیا نہیں جا
 سکدا۔ لوکائی دا چھٹکارا تے ہو سکدا ہے جے سلوان دا بوٹا جڑوں پٹیجے۔
 ایہہ پک کر کے رسالو اپنی سوجھ تے اپنے بلکار نال سلوان نوں گدیوں لاه سدا
 ہے۔ چودھری پیسہ تے پیسے لئی چودھرو والا چکر سیالکوٹ شہر دے سروں ٹل ویندا
 ہے۔ سیالکوٹ شہر وچ اک نواں ٹھک اُبھردا ہے۔ من ستیا لئی فقر تے فقر لئی من
 ستیا۔ ہن توں لاء راج کاج ایس ٹھک نال ای ٹھیکے جاوے ہن۔

پرانی رہتل وچ رہندیاں گوڑا گے انیاں گے سر نہ نواون دی ساڈی آس
 داناں پورن آہا۔

تے پرانی رہتل نوں ڈھا کے اک سگری نروئی رہتل اُسارن دی ساڈی

سِک دا ناں رسالو ہے۔ پورن نال آہا تاں اسیں آپنے آپ نوں سنبھالیا آپنے اندر کھلو کے سرڑتے ثابتی دا کرڑا آسن دھاریا، گوڑتے انیاں دے وار جرے۔ رسالو نال رلیا تاں اساں اندر دے مورچیوں نکل کے میدا نیں آگئے۔ اسیں ڈھالاں سٹ کے تلواراں چالیتیاں۔ اسیں نویاں راہواں کھوجن تے نویاں کاڈھاں کڈھن نکلے۔ پورن ساڈی وڑتا تے سجاگ دا نشان آہا۔ رسالو ساڈے ادم، اُتج تے اُلیل دا نشان ہے۔

رسالو وی پورن وانگ بھورے دا پلپا ہے پر پورن وانگ اوہ بھوریوں نکل کے سکیاں متریاں نوں سلام کرن نہیں جاوندا۔ گلیلیاں نال پانی بھرن والیاں دے گھڑے پھنڈا ہے۔ سلوان نوں عرضیاں پوہتیاں تے حکم کیتوس جو محل دے نیڑے سمھناں رناں نوں پتل دے گھڑے بنوا دیو۔ پر رسالو نوں کون ولے۔ اوس رکتوں لوہے دے گلیے گھن آندے تے رناں دے گھڑے وت پئے تڑکے۔ ہن سلوان نوں سوڑ پئی۔ ایہہ جاتک تاں میری سوچ دیاں حداں پٹی آوندا ہے میرے ضابطے الا نگھی آوندا ہے تے رعیت دیاں نظراں وچ راجے نوں بے وس کیتی آوندا ہے۔ چھتھا ہو کے سلوان رسالو نوں دیس نکالا چا وِتوس۔ رسالو سیالکوٹوں نکلیا تے تھلاں باراں وچ جا واس کیتوس۔ او تھے بار واسیاں ماہنواں، ڈھوراں تے پکھیرواں نال اوہدے سانگے جُودے ہن تے یاریاں لگدیاں ہن۔ رسالو اوہناں دی بولی سکھدا ہے تے اوہناں دے نال اک مک تھی ویندا ہے۔ دھاڑے مارن تے ہلے کرن دیاں جاچاں سکھدا ہے۔ وت اک دینہہ اچن چیت سیالکوٹ نوں جا ولدا ہے تے سلوان دی فوج تڑٹ کے اوہدے نال آملدی ہے۔ سلوان گدیوں لہہ جاندا ہے۔

سلوان اخیر لے دم تائیں آپنے پن دے بھرم وچ گھبیا تے آپنی گجھی
 نیتوں انھا ہے۔ اوہنے کدیں جگ واپری نون نہیں گوکھیا۔ اوہ ریت دے اچھاڑ
 وچ سیتا پیا ہے۔ اوہ محلوں گھٹ ای نکلیا ہے تے سیالکوٹوں باہر گیاں اوہنوں
 عمراں ہو گئیاں ہن۔ رسالو دا پیر سدا رکابیں رہندا ہے۔ اوہ نت بار دے
 پینڈے کچھدا رہندا ہے بار دے بھیت کھوجدا رہندا ہے۔ جد سیالکوٹ آوندا ہے
 تے آوندیاں سار وزیر نون آکھدا ہے مینوں سبھ نکلیاں وڈیاں ظالماں دے پتے
 دس میں اوہناں نال جا کے بھڑاں تے اوہناں نون جڑوں پٹاں۔ سرکپ ونگر
 دیاں راجیاں نال لڑائی اوہدا روز دا آہر ہے۔

سرکپ سوجھوانی تے سیانپ دا گھر، جیہدی ساری سیانپ مکر دی نوکری وچ
 جٹی ہوئی ہے۔ سوجھوانی اوہدی پھند بناون تے لاون وچ رُجھی رہندی ہے۔ داء
 دپے تے جوڑ ترور دا گرو ہے۔ اوہ ”میں“ دے کالے علم دا وپاری ہے۔ ہر
 ویلے چوپٹ اگے دھری بیٹھا دُنیا نون نواون تے میٹن دیاں پیچویاں چالاں
 گولدا رہندا ہے۔ اوہدا ہوون مخلوق نون وڈا جوکھوں ہے۔ اوہدا گل مخلوق نون
 سدا ہے جیہڑا مینوں ہرا جاوے مینڈی دھی سلکھنی پرناوے تے مینڈا راج وی
 سانجھے تے مینڈا سر وی لاه کھڑے۔ جے تسیں ہر جاوے تے تسیں سر لہاؤ۔ کھیڈ
 سرکپ اوہو کھیڈدا ہے جیہڑی اوہنے ورھیاں بدھی پکائی ہے۔

نال اوہنے ڈٹ دا اجیہا جال کھلاریا ہویا ہے جے کوئی وی کھڈار بازی نہیں
 جت سکدا۔ اتھے رسالو جیہے بار واسی فقر ای من دی سرت تے جُسے دست
 سنبھال سکدے ہن۔ رسالو نون بھاج کیویں پوے۔ بار دے جی جی نال اوہدا
 سانگا ہویا۔ نکلے نمانے تے نتانے جنور اوہدے بانہہ بلی ہن۔ جد اوہنوں

بھیڑ پوے سر پر پگر دے ہن تے اوہدی نین پران بن ویندے ہن۔ بار دے سیہے، جھا، طوطے، مینا، جنڈ کریر تے لکھڑے کنڈڑے ساڈے روح ہن ساڈیاں جیبھاس تے کر پیر ہن۔ ویکھن وِچ بے زبان تے لیسے۔ پر ساڈی بولی دیاں رمزیاں دا رسالو جانو ہے۔ ساڈیاں زوراں تے ساڈیاں گناں دا رسالو بھیتی ہے۔ اسماں کدے اوہنوں کسے گجھ اگے بے وس نہیں ہوون دتا۔ اسماں کدے اوہدی کنڈ نہیں لگن دتی۔ بے زباناں تے لسیاں دی فقر فوج پھند فریب دے علم دیاں لشکراں نوں بھجا دیندی ہے۔ سرکپ رسالو اگے ہار من گھندا ہے۔

مڈھ قدیم دے ویری سلوان نال لڑن دا راہ سانوں پورن دسیا۔ ایس راہ دے دو پڑاں ہن ہک جرن دا تے بیا کرن دا۔ جرن والا پنڈھ نیڑ کے ای کرن ول پیر پائیدا ہے۔ پورن دے سواہ رنگے سریر وچوں ای رسالو والی لاٹ اُبھری۔ جد سلوان شاہی دا گھیر ایڈا موکلا تھی گیا جے کوئی نگر جگ دی اوس توں باہر نہ رہی تاں پورن جاتا جے ہن جرن دا ویلا مکیا تے کرن دی گھڑی سر تے آن پوہتی وت اوس سادھ والا بانا لاه کے راٹھ والی رکابے پیر پایا۔ جد پورن دے رسالو بنن دا ویلا آیا تاں سیالکوٹ دی وگن دوالے سکیاں دا کھاں رس پیاں۔ انھیر مارے شہر دیاں لوکاں نوں اکھیں چانن لگ پیا۔ اچھراں دیاں سکیاں تھناں وِچ دودھ ہمبلیاں مارن لگا۔

رسالو سانوں پورن دے فقر دی دات ہے۔ پیڑھیو پیڑھی تے واریو وارے رسالو نیلی اُتے چڑھیا بار دیاں دھوڑاں پیا کچھدا ہے۔ ایہو اوہدا جیون ہے۔ ساڈے نال اوہدی تاں ای نیبھ سکدی ہے اوہ تاں ای رسالو رہ سکدا ہے جے بار وِچ اوہدا ہر قدم اگوہاں رہوے۔ اوہ نت سلوان دی گدی موہدی پیا مارے

نت سرکپ دیاں گوٹاں پیا پھنڈے۔

بھاجڑ تخت لہور

سولھویں صدی دا لہور اصلوں اجوکا لہور ای ہے۔ ایہہ درباری کار مختاراں دی گدی ہے۔ شاہی نوکرتج دا ٹھانہ ہے۔ اتھے حاکم ٹابری اُچی وگن ولی بیٹھی ہے۔ تے اُچی وگن اوہلیوں رب دی دھرت اُتے رُجھے واہکاں تے کاریگراں دے رِزق دی ڈور جیویں چاہوندی ہے بھواوندی چھکدی ہے جو واہک تے کاریگر اوہدی منشا موجب کمیں جُٹے رہن تے اوہنوں لوڑیندے ان وست دی تروٹک نہ آوے۔

واہک تے کاریگر نوں ہتھ پٹھ رکھن لئی حاکم ٹابری اوہناں نوں سیاست علم تے ورت ورتارے وِچ اپنا مُتھاج بنا لیندی ہے۔ سیاست تے علم دی جھوٹھی

چودھر سانبھن نال حاکم ٹابری دی آپنے رِزق واسطے واہک تے کاریگر اگے اصلی
 مُتھاجی لُک ویندی ہے۔ حاکم ٹابری سیاست دا اجیہا ڈھنگ چلاوندی ہے جو
 اصل اختیار شہروں باہر نہ جاوے آپنے ہتھ رہوے۔ اوہ قانون اجیہے بناوندی ہے
 جیہڑے کاریگر تے واہک نوں نہ سوجھ سیان وِچ نہ واہ ورتن وِچ کدھرے وی
 آپ وساہے نہ ہوون دین۔ اوہ مدر سے اجیہے چالو کریندی ہے جتھے حاکم ٹولی
 دی رہتل ریت دا جھنڈا اُچا کیتا جاوے۔ جتھے پرکھ تول دے اجیہے ڈھنگ
 سکھیجن جیہڑے حاکم ٹولی دی جگ متا کراون۔ حاکم ٹابری آپنا علم آپنا
 رواج آپنا ورتارا آپنا قانون پنڈ وسوں دیاں آندراں وِچ وگاون واسطے وٹاں
 آڈاں موگھیاں دا پورا سر بندھ کریندی ہے۔ شہر وِچ ای چھاوونی تے بارود خانے
 ہن، اوہ دھونسے جیہناں دے آسرے حاکم دا حکم چلدا ہے۔

دُلا بھٹی بار دا وسنیک ہے۔ اوہ پنڈ وایاں دے اوس دھڑے وچوں ہے
 جیہنے ستاں پیڑھیاں تھیں دلی وِچ جمی تے لہوریں پلی بادشاہی دے اگے سر
 نہیں نوایا۔ اوہدیاں وڈ وڈیریاں ایس بادشاہی دے گھوڑے نوں ڈکن لئی سراں
 دے بنھ مارے تے رت دے کھال کڈھے۔ دُلے وی نکے ہوندیاں لاء اپنی
 رت نوں امانت ای سمجھیا ہے۔ اوہدے گھر وِچ وڈیاں دے کیتے گھول دی کہانی
 نویں پوچ دی گڑھتی ہے۔ اوہنے ایس کہانی نوں مُر کھیڈ کے دکھاونا ہے۔

دُتے نے آپنے آپ نوں نکے ہوندیاں توں لڑائی لئی تیاریا ہے۔ اوہ پنڈ
 وایاں دی جگاں پرانی کاوڑ دا نشان ہے۔ اوہنوں آپنا آپ بچاون دا کوئی
 دھیان نہیں۔ لہور دربار نوں ہر دم دُتے دا دھڑکا ہے۔ دربار والیاں لئی دُتے
 دے جیون دی ہر گھڑی اک نواں جوکھوں جگاوندی ہے۔ دُتے دا لڑن ڈھنگ

نویکلا ہے۔ اوہ ہُنے ہے تے ہُنے نہیں۔ اوہ ہر تھاں ہوندا ہے پر لبھدا کدھرے نہیں۔

کدیں پہاڑ دے پچھے کدے جھلاں وِچ کدیں گھلی سڑک اُتے، سھنیں
تھائیں اوہدا لشکار تے گھمکار ہے۔ اوہ شاہی قلعے دے اندر وی آوڑدا ہے تے
دینہہ دیہویں اپنی کار کر کے چھائیں مائیں ہو ویندا ہے۔ بھاریاں ہتھیاراں
والا لوہے پوش بادشاہی کٹک دُتے پچھے بھونچلیا وندا ہے۔ شاہی قلعے وِچ راتیں
کوئی سکھ نیندر نہیں سوں سکدا۔

اوڑک پنڈ و سوں دیاں آندراں وِچ دھسی ہوئی سرکاری نوکر چاری کسے
پھند نال دُتے نوں پھدا دیندی ہے۔ دُتے نوں سنگل گھت کے لہور لیاوندے
ہن۔ وت لہور دی و لگن پیٹھ اوہنوں سُولی چاڑھ دیندے ہن۔ موت دُتے نوں
نہ گھبراوندی ہے نہ تھڑیندی ہے۔ اوہدے بھانے سُولی کوئی تقدیر دا دھرو نہیں۔
آپنی لڑائی دا اک مورچہ ہے۔ آپنی سیاست دا اک پینترا ہے۔ دُتے نوں مارن
والیاں دا منصوبہ ایہہ آہا جو اوہنوں سُولی چاڑھ کے نابری دی اوس پرانی کہانی
اُتے مٹی گھتئیے جیہنوں دُتے اپنے جیون وِچ مُڑ کھیڈ وکھایا۔ پر دُتے اپنی جان
جلاداں دے ہتھوں کھس لیتی۔ اوہنے سُولی چڑھدیاں وی دھون نہ لفائی۔ اوہنے
سُولی چڑھ کے وی اکبر نوں للکریا تے شاہی مان بھنڈیا۔ سگوں مر کے اوہنے
نابری والی کہانی دا رنگ گھنا اگھاڑیا۔ مر کے اوہنے اپنی سونہہ نوں ودھیرے
پکیرا کیتا۔

شہر داراں دی اک چوکی بھیر دُتے نوں سُولی چڑھدیاں ویکھن دُھکی۔
ویہل دے اکائے لوکی تے اوہ لوکی جیہڑے اوہدے جیوندے دے ناں توں

کنبدے سن۔ نکیاں تے موٹیاں وپاراں والے نیویاں اُچیاں نوکریاں والے،
 تے اوہ جیہناں دے کول لکھ نہ آہا پر ڈردے سن متاں دُلا اسماں گولیاں کولوں
 گل دے پٹکے تے لک دیاں پیٹیاں کھس کھڑے۔ مالکاں دی مرضی ایہہ آہی جو
 گولیاں نوں اپنے بلکار دا نظارہ دسیجے۔ پر گولیاں نوں ایس نظارے دی لوڑ
 ای نہیں۔ اوہناں چروکنا خوف نوں مُرشد من لیتا ہویا ہے۔ خوف نوں اوہ بلا
 ٹال ٹونا سمجھ کے سینیاں اندر مڑھائی بیٹھے ہن۔ اوہناں مالکاں دی رہتل نوں
 اوہناں دے ورتارے نوں اُچا سچا من گھدا ہے۔ اوہ مالک دی دولت لے نہیں
 سکدے پر ایس دولت دے چاکراں سانھیاں تے راکھیاں وِچ ناواں لوا کے
 ایہدے نال اک جھوٹھا جیہا سانگتاں جوڑ سکدے ہن۔ لہور دے ایہہ وسنیک
 سدا ہسڑے تے اُداسے رہندے ہن۔ اوہ جو کجھ بن گئے ہن اوہ بن لئی
 اوہناں نوں اپنے اندر کسے شے دا سنگھ گھٹنا پیا۔ اوہناں نوں ایہہ تے سار نہیں
 جو اوہ کیہ شے آہی پر اتنا پتہ نہیں جو اندر کوئی مُردہ پیا ترکدا ہے۔ جدوں دُلا
 سُولی چڑھیا تے پل دا پل اوہناں نوں جھولا جیہا پیا جو دُتے دے مرن دا
 ساڈے جیون نال کوئی سبندھ ہے۔ پر ایہہ پل دا جھولا مک گیا۔ دُلا سُولی چڑھ
 گیا تے لہور دے ایہہ وسنیک کھلوتے تكدے رہے۔

لہور دیاں وسنیکاں دی ایس بھیر وِچ پاوولی پتر لال حسین وی ہے۔ لہور دا
 جم پل ہوندیاں وی ہوراں کولوں اڈرا ہے۔ سوچ وی اوہدی ڈراونی ہے پر سرکار
 اوہنوں ایس کارن پھڑنا چاہندی ہے جے اوہدی سوچ تے اوہدے جیون وِچ
 کوئی نکھیر نہیں۔ ملک علی کوتوال جیہڑا دُتے دی سُولی دا سربندھ کرن آیا ہے
 چروکنا لال حسین دی ٹوہ وِچ ہے۔ بھیر وِچ لال حسین نوں ویکھ کے ملک علی

کو تو ال نوں دُلا بُھل گیا۔ حکم کیتوس تے پیادیاں لال حسین نوں سنگل چا گھتے۔ پر سنگل لال حسین دے وجود تے کھلوندے نہیں۔ گھل کے پرانہہ جا پیندے ہن۔ کو تو ال چھتھا پے کے ایس رمز ول گوہ نہیں کریندا۔ تے لال حسین نوں بڑھکدا ہے جے تینوں تسیہے دے کے مریاں۔ ایہہ وی ہو سکدا ہے جو ملک علی نوں سنگلاں والی رمز دی ڈاڈھی سنجان ہووے تے اوس سہی کر لیتا ہووے جے لال حسین اوہدیاں مالکاں دے راج دا اوڈا ای کرڑا ویری ہے جیڈا دُلا۔ دُلا شاہی حکم دے گھر نوں باہر واروں دھاوا کر کے ڈھاون چڑھیا ہے۔ لال حسین اندروں لنبو لا کے پھوکن لوڑدا ہے۔ ایویں نہیں اوہ سولی ویلے دُتے دے ساہویں ہويا۔

پر ملک علی کو تو ال ایہہ نہ جاتا پئی جد تا ئیں اساں جیوندے ہاں لال حسین نوں سنگلیں ولیا ای نہیں جا سکدا۔ ساڈا ایمان ایس گل نوں قبولدا نہیں۔ ساڈے لئی اوہ رانجھا ہے جیس کھیڑیاں دے شہر لہور وچ آن اتارا کیتا ہے۔ اوہ ساڈے وسیبے دیاں ناڑاں وچوں ظاہر پو جا دے جھپے لاه کے سوہی دُھکھدی رت دی چھل اُچھالن آیا ہے۔

ساڈے وسیب وچ سوچ اُتے قاضی مُلاں تے کیدو دا پھرہ ہے۔ اتھے جیوندیاں جیاں دیاں لوڑاں تھوڑاں نوں کدیں گوہ گوچرا نہیں سمجھیا جاوندا۔ متاں ویہار دا باہر لا پوچا نہ تڑکے۔ اتھے سچے سانگے نوں تانگھنا نکمی گل سمجھیا جاوندا ہے۔ ظاہر باہر دے سبندھ ای ڈھیر سمجھے جاوندے ہن۔ پر بندھ ظاہر باہر دیاں سبندھاں نال نہیں جیوں سکدا۔ اوہنوں اپنے آپ نال اک ہو کے جیوں لئی تے ہڈاں وچ جیوں سیک مانن لئی سچیاں گوڑھیاں سانگیاں دی بُھکھ رہندی

ہے۔ اوہنوں آپنے اندروں اُچھل دی جیون لہر نال تے باہر وگدے جیون ویہن نال، آپنے من نال تے دوجیاں دے من نال گُوڑھیاں پاون دی تا نگھ رہندی ہے۔ اوہ جیوں تڈے سکدا ہے جے ہر دم جیون چک اُتے چڑھیا بن بن پیا اُبھرے تے اُبھر اُبھر پیا بنے عرشاں ول پیا اُچھلے تے دھرت اندر میوندا تے پسردا رہوے۔ پر کھیڑا شاہی دا ضابطہ قاضی مُلاں تے کیدو دا پرچاریا تے پالیا ضابطہ بندیاں کولوں ضمانتاں منگدا ہے پئی جے رہنا جے تے چھڑے صفرے بن کے رہو۔ باہروں بند تے اندروں سکھنے۔

پر لال حسین صفرہ بن کے نہیں رہ سکدا۔ تے نہ ہوراں نوں صفرے بن کے رہندیاں ویکھ سکدا ہے۔ اوہ نرا جالن نہیں جیون چاہوندا ہے ہوون چاہوندا ہے۔ اوہ بندے دیاں ہڈاں نوں مُڑ جیون دا نگھ دیون لوڑدا ہے۔ کھیڑا شاہی اوہنوں ڈکن تے تکی بیٹھی ہے کیونجے کھیڑا شاہی جیون دے سارے رستے ڈک کے ای اپنی کھو کھلی جال جال سکدی ہے۔ کھیڑا شاہی ٹھک تاں ای کھلو سکدے ہن جے اوہناں دے ساہویں ہور کوئی ٹھک نہ اُٹھے۔ تے وسیب دی ہونی کرنی دی مہار اوہناں دے ہتھ ای ٹکی رہوے۔ کھیڑے اصلی بندے نہیں، جیوندے جاگدے ہوون ہار جی نہیں، پر چھاویں ہن۔ اوہناں دی نشا تاہیوں ہے جے سارا جگ پر چھاواں بن ونجے۔

لال حسین اُتے کھیڑا شاہی دا منتر نہ پھر یا۔ اوہ پر چھاواں بنن توں ناہر ہو کھلوتا۔ لال حسین کھیڑیاں دے ضابطے توں مولوں کنڈ ولا گیا ہے۔ پر چھاویاں دی دُنیا وچوں اوہنے اپنا دانہ پانی چا کھڑیا ہے۔ اوہ ہن کسے شے دی مالکی لئی نہیں پیا گھلدا۔ سگوں اوہ اپنے سروں مل دے بھار لاہی جاوندے ہے۔ اصلوں

آپنا آپ تھیوں واسطے اوہنے سارے کپڑے لاه چھڈے ہن۔ لال حسین دا
ورتارا کھیڑا شاہی دا اصل توڑ ہے۔ اوہدے ہوون وِچ کھیڑیاں نوں آپنا نہ
ہوون، اوہدے واس وِچ آپنا اُجاڑا دِسا ہے۔

لال حسین دے کم وسیب دیاں روگاں دا اُپاء ہن۔ اوہ اِکو سٹ نال ڈھاوندا
تے اُساردا اُٹریا جاوندا ہے۔ لال حسین دے کم کھیڑیاں دے کوچھ نوں اوہناں
دی وانجھ رہتل نوں دُھپ لوا کے ساڑدے ہن اوہدی تھاویں نویں جیون دے
بی کیری آوندے ہن۔ اوہدی شراب دی مستی کھیڑا رہتل دی کھوٹی ساودانی تے
پینی سُر ت سنبھال نوں بھنڈ دی ہے۔ کھیڑا رہتل دی سُر ت سنبھال نرا بھرم ہے۔
لال حسین دی مستی بھرم گواوندی تے چانن لاوندی ہے۔ مادھو نال اوہدا عشق
ایہہ دِسا ہے پئی کھیڑا شاہی وِچ جنے جنانی دا ساک سچا نہیں ہو سکدا۔ کھوہ کھس
تے ملو ملی دے ویہار نے جنانی نوں اُکا بے ہتھل کر چھڈیا ہے۔ اوہنوں
سُوجھ سوچ توں وانجھ کے اوہدی آپ وساہی مُکا دتی ہے۔ ہُن اوہدی ڈور
اوہناں بے ناں بے شکل پرچھاویاں دے ہتھ ہے جیہناں نوں کھیڑا شاہی دے
ٹُھک آکھیا جاندا ہے۔ جنانی نے آپ وی ایہناں ٹُھکاں دی گولی بنن قبول
لِتا۔ ہُن اوہ ایہناں ٹُھکاں دی پالنہار تے سنبھالنہار ہے۔ لوکائی دا سر کھیڑا
شاہی اگے نواون لئی وِچولی ہے۔ جنے جنانی دا ساک ہُن کھیڑا رہتل نوں
چلاون تے ودھاون واسطے سبھ توں وڈا ہتھیار ہے۔ مادھو کھیڑا شاہی دا داس نہیں
بندا۔ اوہ لال حسین نال نینہہ لاوندا ہے۔ لال حسین تے مادھو دا نینہہ کھیڑا شاہی
دے کوچھ دے پڑدے پاڑدا ہے۔ آپ ایہہ نینہہ بے پڑدنج تے انجھک ہے۔
کھیڑیاں دی ہنیر رہتل وِچ اگ دا اِک ننگا لنبو ہے۔ جیہڑا ساڑدا وی ہے تے

جو الدا وی ہے۔

اندر مچے بے وساہی دے جھل وِچ کھیڑا رہتل دے جنے جنانیاں اک
دو بے نال نرے کاغذی سانگے لاوندے ہن۔ تریمتاں اکے تاں لکھمیاں ہن
جیہڑیاں باہروں دھن رول کے گھریں لیاوندیاں ہن تے اکے آپ پرایا دھن
ہن جیہڑا ماپیاں دے کھاتے وِچوں نکل کے بگانے کھاتے وِچ چڑھ ویندا ہے۔
تریمتاں تریمتاں نہیں کھاتیاں دے انکڑے ہن۔ مُڑ جنانیاں بنن اوہناں دے
وس نہیں۔ نہ ای اوہناں نوں ایہہ سدھر ہے۔ جدوں بندہ رہتل دیاں ٹھکاں
اگے ہار من گھندا ہے تے اوہدیاں سکاں سدھراں اوویں تھی ویندیاں ہن
جیویں رہتل والیاں نوں بھاوے۔

کھیڑیاں دی رہتل وِچ سمجھو بھکھ بھکھ نہیں رہی تے کام کام نہیں رہیا۔
جیویں جیویں کام اُتے سجاوٹاں دے ست رنگے چلکنے پردے پیندے گئے سجاوٹی
رہت وِچ سجاوٹی آرٹ تے سجاوٹی شاعری راہیں کام دا ست رنگیا لاٹو جگدا
گیا۔ تیویں تیویں رس اگے جھپے چڑھدے گئے۔ اُلیل مُکدی گئی۔ سُر ت سوندی
گئی۔ سبھاء گھنڈے ہوندے گئے۔ ہُن سدا ہُسٹرے کھیڑے جنانی نوں
ویکھدے ہن تے اوہناں نوں کام سینت مریندا ہے پر کول جاندا ہے ہن تے
ایہہ سینت جھوں جاوندی ہے تے جنانی لبھدی ای نہیں۔ کام دی سینت ایویں
جھولا ہے۔ جیہڑا اصل وِچ جیون آسرے لہمن دا ترلا ہے۔ کام دی ایہہ سینت،
ایہہ جھولا ایہہ ترلا بندیاں دا آسراتے نہیں بن سکدا ہاں پرچھاویاں وِچ جان
پائی رکھدا ہے۔ ہوون دی رڑک لُکائی رکھدا ہے تے نہ ہوون دے ویہن وِچ
وگائی رکھدا ہے۔

جئے جئے نہیں تے جنائیاں جنائیاں نہیں۔ اوہ اِکدو جے دے نال رہندے
 نہیں۔ آپو آپنا پلا کرن لئی اِکدو جے نوں ورتدے ہن۔ اِکدو جے نوں آپو آپنے
 پرچھاویں دی وسا کھی بنیندے ہن۔ ودھو ودھی مل مارن دے وپار وِچ اِکدو جے
 دے شریک وی ہن تے بھائی وال وی۔ جے تاں وپار لاہے وند ہووے تاں
 کام دے جھا کے والی کھیڈ وی بنی رہندی ہے۔ جے وپار وِچ ہار ہوئی تے ایہہ
 کھیڈ وی ٹھپ گھتی۔ کھیڑیاں دے ٹھک قدرت دیاں ٹھکاں نوں تروڑ دے
 ہن۔ کھیڑیاں دیاں ٹھکاں نوں بھنڈ کے لال حسین قدرت دیاں ٹھکاں دا پالن
 کریندا ہے۔ اوہ بندے دیاں سکیاں جڑاں وِچ پانی ترونکدا ہے۔

وت مادھو دے عشق وِچ دو رمزیاں ہوئیاں۔ اک تاں ایہہ عشق ہوکا پیا
 دیندا ہے جے کھیڑا شاہی وِچ کام دے سوے پور گھتے ہن تے کھیڑا شاہی
 آپنے اخیر نوں پجی کھلوتی ہے۔ دوجا ایہہ عشق وکھاوند ا ہے پئی اصل سازگا کیہ
 ہوندا ہے تے کیویں مویاں رُوحاں وِچ جند پاؤندا ہے۔ کھیڑیاں دے وانجھ نگر
 وِچ لال حسین سکے ٹاہن ڈھاون والی لال ہنیری وی ہے تے ساوے پتر
 جگاون والی فجر دی واء وی۔ اوہ نویں جیون داسدا ہے۔ اوہ کھٹے اتے سو ہے
 لاوندا ہے جیہڑے وسنت تے وسا کھ دے رنگ ہن۔ اوہدے نچن نال اوہدی
 مستی دے اُبھار نال کھیڑا شاہی دے ضابطے پئے تڑدے ہن۔ کھیڑیاں دی
 رہتل ڈولن لگ پوندی ہے۔ بندہ آپنے بھرم گھیرے وچوں چھٹدا ہے۔ آپنی جند
 نوں مُر گولدا ہے۔ جیون دیاں ساراں مُر بھالدا نے نینہہ دے رس مُر ماندا
 ہے۔ آپنیاں ناڑاں وِچ رت داسیک مُر پچھاندا ہے۔

لال حسین کون ہے۔ لال حسین ناں ہے ساڈی رانجھا بن وِچن دی رتجھ

دا- اوہ ناں ہے ساڈی جیون دی تانگھ دا ہوون دی آس دا- اوہ ساڈے وسیب،
 ساڈے دیہار دیاں گُوڑاں نوں چونک وِچ لیا کے کھولدا ہے- ایہہ گُوڑاں ان
 ڈٹھے ان پچھانے سانوں جمن لاء دے چمبڑے ہن- وت رہندی عمر اسان
 سارے آپنی رت کھوا کے ایہناں نوں پئے پالدے ہاں- لال حسین ایہناں
 گُوڑاں نوں اُکھاڑ کے دکھاوندا ہے- مُڑ اپنے اُدم تے جیرے نال ایہناں نوں
 میٹن دا وسیلہ وی بندا ہے- روز چڑھدے سورج اوہ گاوندی بیڑی چڑھدا ہے تے
 گاوندی راوی پار کر کے مادھونوں ملن جاوندی ہے- اوہدا گاوندی راویوں پار
 مادھو نال میل کھیڑا شاہی نال اوہدے آڈھے دیاں منزلاں ہن- ایہہ آڈھا اوہدا
 نینہہ ہے- ہر نوواں دینہہ اوہدے نینہہ دی گواہی بھریندا ہے- کھیڑا رہتل دے لا
 کڑی قاضی مُلاں تے کیدو اوہنوں ڈکن لئی ٹل لاوندے ہن- اوہناں نوں سمجھ
 نہیں آوندی جو اوہنوں کتھے ڈکن- اوہ تھائیں گتھائیں پیا دسدا ہے- پتتاں
 اُتے سڑکاں اُتے پیلیاں ویڑھیاں مدرسیاں تے داریاں وِچ کھیڑیاں دے پساں
 ٹھپدا لبھدا ہے- اوہناں نوں اوہ خواہاں وِچ وی آوندی ہے- اوہناں دیاں
 جنائیاں دے نال موجاں ماندا تے اوہناں دے گھر اُجاڑدا- اوہ ہر دم اوہناں
 دے سر دا سول بنیا رہندا ہے- اوہ ودھیرے ترلا مریندے ہن جے اوہنوں ولا
 تلا کے آپنی رہتل وِچ رلا لئیے تے دربار دا وظیفے خور سوجھوان بنا لئیے- پر لال
 حسین نوں کون ولاوے-

لال حسین دی جیونی اسان اپنے چیتے وِچ سانجھی رکھی- انگریزاں دے
 پنجابے آون تائیں ایہہ جیونی ساڈے چیتے وِچ پئی وی- ساڈے من وِچ لال
 حسین رُت پھرن دا دھرت دے نویاں ہوون دا بی پنگرن تے کنکاں نسرن دا

نشان بن گیا۔

اک بے اولاد جنانی لال حسین نوں آکھیا میرے لئی دعا کرو۔ اوس آکھیا
میں راتیں آوساں توں شراب تے کوآب تیار رکھیں۔ جنانی لال حسین دی خاطر
جوگا سارا سر بندھ کیتا۔ اوہ آیا تے کھان پین کر کے دوویں سوں گئے۔ گولی باہر
پہرے تے آہی۔ اوہدے من آئی ویکھاں ایہہ فقیر میری بی بی نال کیہ پیا
کریندا ہے۔ اوہنے چھیت وچوں تکیا تے لال حسین سج جمیا بالڑا بنیا بی بی دے
تھنیں لگا پیا آہا۔ اوہدا دعا کرن دا ایہو ای ڈھنگ آہا۔ کجھ دینہہ پا کے اوس
جنانی نوں آس لگ پئی۔ اوہدا جنا گھر پریتا تے شک پیوس جے فقیر مینڈی جنانی
نال بھوگ کر گیا ہے۔ لال حسین نوں پرکھن واسطے اوہنے سدا دتا پئی اج شامیں
میرے گھر ان پانی کرو۔ شراب دی تھاں بوتل وچ زہر بھریوس۔ لال حسین آیا
تے بوتل ڈیک گیا۔ وت آکھن لگا۔ میاں ایہہ تے پانی ہے اسماں تے شراب
داسن کے آئے ہاں۔

ایہہ گل ڈاڈھی رمز بھری ہے۔ نویں جو نے جمن دی رمز۔ کھارتے سانہ
سہیڑ اُتے اُسری رہتل ہُن مولوں وانجھ تھی گئی ہے۔ اک اڈیک والا چنگیاڑا
ایہدے وچ اہے ہے۔ خبرے کوئی آوے۔ کون ہے جیہڑا ایس وانجھ دی گکھ
پنکارے۔ اک لال حسین فقیر ای ہے ہور بس۔ لال حسین فقیر جیہڑا رہتل دے
اندر ہوندیاں وی رہتل توں باہر ہے۔ جیہڑا کھارتے سانہ سہیڑ دے ویہار دا
ہتھیار وی نہیں تے ایس ویہار دا کٹھا وی نہیں۔ بس اوہدے اندر اک نویکلے
نت اُچھلدے ست دا سومہ ہے۔ اوہو ای ہے جیہڑا اپنی سوجھ راہیں اپنے
سرڑ راہیں اپنے نت کھڑے پیار دی واشنا راہیں جگ نوں مُرد جوال سکدا

ہے۔ اوہو ای پرانی رہتل دے بلے وچوں اک نویں رہتل اُساں سکدا ہے۔ اوہ
نویں جگ دا بال ہے نواں ماہنو۔

پرانی رہتل دیاں مالکاں نوں گُرسی دیاں کھسی جوکاں نوں فقر دی پیچویں
گلوکڑی وچ اپنی موت دسدی ہے۔ پر فقر نوں اوہناں دی وِس وی نہیں
پوہندی۔ اوہدے سگویں تے سچے وجود نوں لگدیاں سارا ای وِس پانی بن ویندی
ہے۔ اوہ شراب منگدا ہے پر ایہناں کول شراب کتھے ایہہ اوہنوں زہر دیندے
ہن۔ اوہ شراب منگی آوندا ہے ایہہ زہر پوائی آوندے ہن اوڑک فقیر ایہناں
جوکاں دا سارا زہر پانی جیہڑا رت دی تھاں ایہناں دیاں ناڑاں وچ پھر دا ہے،
چھک کھڑیا تے ایہہ ڈگ کے ڈھیری ہو گئے۔ فقیر نے اکو عشق کلاوے وچ
اک نواں جگ جایا تے پرانا ٹھپیا ہے۔

لمی اوڑ لگی۔ لہور دے نیڑے اک پنڈ دیاں چودھریاں لال حسین دیاں گجھ
سنگیاں نوں پھدیونیں تے آکھیونیں دُعا منگ کے مینہہ ورھاؤ۔ اپنے ولوں
چودھریاں بکھیڑ کیتی۔ متا ایہہ پکایونیں جو لال حسین دیاں سنگیاں نوں
بھنڈیے۔ جے فقیر دُعا منگن توں نہ کر گئے تے اُنج پھکڑی لگ جاسی تے جے
دُعا منگن تے راضی ہو گئے تاں مینہہ تے ورھنا کوئی نہیں ایہناں دے مونہہ
کالے کر کے شہر وچ بھوایے۔ لال حسین نوں خبر لگی تاں اوں پنڈ اپڑیا تے
آکھن لگاتسیں شراب تے ٹکر انواؤ اساں دُعا کریندے ہاں۔

لال حسین سنگیاں نال رل کے پنڈ وچ دھال پائی۔ دھال مچی امبراں وچ
گھٹ چڑھی تے واچھڑا بہ پئی۔ دھال مچدی رہی پرنا لے سرلاٹدے رہے تے
پہے پیلیاں اک تھی گئے۔ چودھریاں دے کوٹھے کندھاں گھرن لگ پئے۔ پنڈ

رُڑھن لگاتے چودھریاں لال حسین دے پیر پھڑ لیتے پئی سانوں بخش دے۔
لال حسین نے پیر تے ڈک لیتے پر چودھریاں دے دلاں وِچ دھمال مچ گئی
آہی اوہناں سر مُنا لیتے۔ گلے پاڑ لیتے۔ بھونیں بھانڈا چھڈ کے لال حسین دے
نال ای ٹر پئے۔

لال حسین دی جیونی وِچ سانوں ایہو نقشہ مُڑ مُڑ دِسدا ہے۔ پہلاں اوڑ
سوکے تے اٹھراء دی رُت ہوندى ہے۔ لوک ایس رُت توں خلاص ہون
لوچدے ہن پر روح بے وسایا آکھدا ہے جے خلاصی ہونی نہیں۔ ایہہ رُت
قدیمی ہے ایہدا انت نہیں۔ جدوں اتے سوڑے پوندے ہن تاں لال حسین
نوں وزگار دے ہن۔ پر دِلاں وِچوں شک کھوٹ بے وسایا دے چور نہیں
نکلدے۔ لال حسین نوں وِڑھے واڑدے تے ہن پر ادھ یقینے جیسے ہو کے
اوہنوں کھلدے تے ٹچکر دے ہن۔

پر لال حسین اک واری وِڑھے وڑیا نہیں نکلدا بھاریں اوہنوں ہاسے
بھانے ای واڑو۔ اوہدے سر رُتے لگن دے چھٹے ایڈے بھرویں ہوندے ہن
جے توڑے تسیں جھوٹھے دِلوں ای اوہدے ساہویں ہو ونجو بھجنوں نہیں رہ
سکدے۔ تے جیہڑا اک واری بھجیا اوہدا من موجد ہے اوہدے اپنے اندروں
لگن تے دِڑتا دا ہڑھ اُبھر پوندا ہے تے اوہ اپنے پرانے آپے وِچ نہیں میوں
سکدا۔ اوہدے وجودنوں نویں جاگ لگ ویندی ہے۔

کھیڑیاں دے کوٹ تخت لہورنوں دو پاسی گھیرا ہے۔ باہروں دُلا فقر نماںیاں
تے ہینیاں دیاں فوجاں بنھ کے ایہدے کنگرے ڈھاوون چڑھ پیا ہے تے
اندروں لال حسین فقر دے بول تے دھالاں ایہدیاں کندھاں نوں ستھ پئے

دُتے دی کہانی

سینکڑیاں ورھے پنجاب دیاں شہراں وِچ کسے دُتے بھٹی دی کہانی نہ کیتی۔
شہر مُغل شاہی دے ٹھانے سن۔ شہراں وِچ امیراں تے سوداگراں، افسراں تے
چاکراں، عالماں تے سوجھواناں، پڑھن والیاں تے پڑھاون والیاں، جُریاں

والیاں تے مُجریاں والیاں دی رِزق ڈوری مُغل شاہی دیاں رکاباں نال بچھی
 ہوئی سی۔ دُتے مُغل شاہی دے جو ہو جوہ کداڑدے گھوڑے نوں بار دے جنڈ
 نال بٹھ چھڈیا تے اوہدی کہانی مُغل راج توں نابری دا ڈگا بن گئی۔ ایس کارن
 شہراں وِچ دُتے دا ناں مُونہوں کڈھن حرام تھی گیا۔ پِنڈ گراں وِچ وی دُتے دا
 ناں مُونہوں کڈھن حرام ہا۔ پِنڈ وسوں امیراں سرداراں مُغل راج دے نِکے
 موٹے پتی داراں دی داب پٹھ آہی۔ آپوں ایہہ امیر شہریں رہندے سن پر
 تھانیداراں پٹواریاں تے قاضیاں ملوانیاں راہیں لوکڑیاں دے جیون وسن دی ڈور
 اپنے ہتھ رکھدے سن تے اپنی لوڑ مرضی مُوجب پئے چھکدے بھواندے سن۔
 پک بار داتپہ ہانجھے دُتے دی کہانی والی ڈھانڈ پئی بلی۔ بار دیاں او جھڑاں وِچ
 اوہناں لوکاں دے ڈیرے سن جیہڑے مُغل شاہی توں نابر تھئے۔ ایہناں لوکاں
 وِچ واہک راہک، کمی پیپی، ایانے سیانے، بڈھڑے گھرو، مرد تریمتاں سبھ سن۔
 سبھ اوہ لوک جیہناں دے لک اُتے زروالاں تے ماکی والاں دا بھار حدوں باہرا
 تھی گیا ہا۔ جیہڑے شہر واس امیراں تے اوہناں دے پِنڈ واس چچیاں دیاں
 بُتیاں نہ کڈھ سکے تے اخیر پُرانیاں چودھراں دے پھاہے وڈھ کے پُرانی دھونس
 اگے سدھے ہو کھلوتے۔ اگلیاں فوجاں چاڑھیاں تے ایہناں ہتھیار چالیتے تے
 بار دیاں جھلاں برونہاں نوں آپنا مورچہ بنا یونیں۔ ایہناں لوکاں نوں وڈی سار
 آہی پئی دلی تے لہور دا نیاں نرا زروالاں تے ماکی والاں واسطے ہے۔ دلی تے
 لہور دا راج ماڑیاں تے ہینیاں دا ویری ہے۔ ایہہ لوک آپنا وسیب اپنی مرضی
 مُوجب اُسارن لوڑدے سن۔ اپنے کاج آپ سوارن لوڑدے سن۔ ایہناں لوکاں
 نوں پک آہا جے بندیاں ہار وسن واسطے پُغتہ شاہی دا ہتھ ڈکنا پوسی تے ہتھ

پُغتہ شاہی داتاں ای ڈکیندا ہا جے ایس ہتھ نوں اصلوں ای وڈھ سیٹے۔ ایہہ
 کارا دل وِچ دھر کے ایہناں لوکاں شینہاں ہار بار وِچوں چھڑناتے شاہی فوج
 نوں اچیتی جا پینا۔ شاہی بارود خانے لٹ کے شاہی رسد دے راہ مار کے
 پُرانیاں کویداں دیاں گجھیاں پلٹناں ولوندھر کے وت بار وِچ چھائیں مائیں ہو
 وینا۔ پِنڈاں وِچ منصب داراں چودھریاں دیاں ڈیریاں اُتے شہراں وِچ
 امیراں دیاں حویلیاں اُتے رات براتے ملنگاں دیاں واہراں چڑھنیاں تے
 شاہی وزیراں تے کارمختاراں تے اوہناں دے بھائیوال شاہوکاراں دیاں
 کالجیاں وِچ دھرگو داسول گڈ کے اڈاروتھی وینیاں۔

دُتے دی کہانی والی ڈھانڈ بار دیاں راتاں وِچ پئی بلی تے بار دیاں
 گجھرواں تے بڈھڑیاں راٹھاں اوہدے سیک نال آپنے وجود پئے سیکے تے
 آپنے ہتھیار پئے تپائے۔ دُتے دی کیتی ورتی اوہناں دیاں سوچاں سپنیاں داتا تانا
 پیٹا بن گئی۔ دُتے دے جیون نوں اوہناں آپنے جیون دا نقشہ مٹھ لیتا۔ دُتے
 والی کھیڈ اوہناں نوں روز کھیڈنی پوندی۔ بار واسیاں دی واپری وِچ دُتے روز
 جمنا، پُغتیاں نال لوہا لینا تے سولیاں اُتے جھولنا۔ ایسے وجہوں ویکھن سُنن
 والیاں نوں ہمیش ای بار وِچ دُتے دا پھرہ دِسناتے اوہناں بار نوں دُتے دی بار
 آکھنا۔

بار واسیاں وِچ آپ مہار رہن دی ریت چروکئی ٹری آوندی آہی۔ دُتے
 دے دادے ساندل تے اوہدے پیو فرید نوں وی گڑھتی ایسے ریت دی آہی۔
 اوہناں پُغتہ شاہی نوں ماملہ تارن توں نہ کر دتی تے اکبر بادشاہ دیاں اہلکاراں
 نوں بار وِچ وڑنوں ڈک دِتا۔ جدوں لڑائی نال کم نہ سُر یا تے اکبر صلح سمجھوتے

والا مُہرہ اگیرے کیتا۔ گل کتھ دے تچ دوہاں پیو پُتراں نوں لہور سد یوس۔
دھونساں لالچاں اگے اوہ لے نہ تے وت اوہناں نوں پھاہے چا لایوس، تے
لوتھاں اوہناں دیاں بھو بھرا کے قلعے دے بُوہے چا ٹنگایاں۔

پیو دادے دے قتل توں تھوڑے چر پچھوں دُلا جمیا۔

ہُن اکبر نے بادشاہی سیاست دا پُرانا رچھ کڈھیا پئی ہک ہتھ سختی دا ورت
کے دُوجا ہتھ سہج دا دکھاؤ۔ آپنا سچ جمیا شیخو فرید دے گھر گھل کے فرید دی سوانی
دی جھولی گھتیوس پئی دُلا مینڈا پُرتے شیخو تینڈا۔ فرید دی کندھ پٹھ بادشاہی
دولتاں دی نیں وگن لگ پئی۔ دُتے دی ماں نال سرکاری امیراں والی واہ ورتن
ہوون لگی۔ نیت پُختہ شاہی دی ایہہ آہی جے بار دیاں سر لٹھ راٹھاں دیاں
ماواں دا دُدھ چنگھ کے آپنے ادھورانے وجود وچوں موت دا کلر کڈھیا جے۔
جٹالی دی نابری نوں کیلین کارن اگواناں نوں بھائی وال بنوتے۔ ترکھیاں
کرڑیاں واہکاں دی رت دا نیوندر پوا کے کُتے جاگیردار راج نوں گھوڑی چاڑھی
رکھیجے۔

دُتے دا بادشاہزادیاں ساواں آدر ہوون لگا۔ جو شیخو کھاوے لاوے سو دُلا
کھاوے لاوے تاں جے وڈا ہووے تے جھولی چُک امیر تھیوے پُختے راج
دے دھرو دا بانہہ بلی تھیوے۔ دُتے دے سبھانوں چاکری دا جھس پاون واسطے
اوپدیاں ایانیاں اکھیاں موہرے امیریاں وزیریاں دے نقشے جھلکار یونیں۔
دربار واس دے ٹوہر دی گین کیتیونیں۔ آکیاں دے چھوہرنوں درباری رہتل
دے رنگ وچ رنگن واسطے اوہدی پڑھائی دا اُچیچا سر بندھ ہویا۔ اک اُگھے عالم
دی ڈیوٹی لگی پئی دُتے نوں شہردار علم دیاں گھنڈیاں کھول کے دسے تے ایہناں

گھنڈیاں دے جال وِچ پھس کے دُتے نوں آپنے آل دوالے دی سُر ت نہ
 رہوے۔ ایہہ علم نیکی پاکی سگھڑپ تے ملوک ورتب دی مت دیندا آہا۔ باتشاہ
 دی تابعداری سبھ تھیں وڈیرا گن آہا۔ باتشاہی ورتارا رب دا ورتارا آہا۔ جیہڑا
 جگ تے آیا ہے اوہدا رب نال سانگا اوہو ای ہے جیہڑا باتشاہ نال ہے۔
 باتشاہی دائرے وِچ آپنا ٹکانہ بناونا سمجھو بندیاں دی مُڈھلی صفت ہے۔ پڑھن
 تے دُلا پے گیا پر اوہنے اُستاد نوں گلاں اجیہیاں پکھنیاں جیہناں نال اُستاد دے
 علم دی نینہہ ڈولن لگ پئی۔ دُتے دی کیوں کیہ ہتھوں چھتھیاں پے کے اُستاد
 ہو راں چھوہر نوں گھر کی دے نال ٹھپن دا چارا کیتا۔ تے جدوں چھوہر نوں دِبا
 نہ پوہیا تے اُستاد ہو راں علمائی والا جبہ لاه کے پاسے دھر دتا تے بھاڑے دے
 بدمعاش والا رُوپ ظاہر چا کیتوئیں۔ پر دُتے نوں گوڈے پٹھ دھرن دا واہ
 لاوندیاں آپیں چھوہر دے گوڈے پٹھ ہو گئے۔ باتشاہی پنٹھ دے گرنختی کولوں
 گھنڈ چھڈا کے دُلا سنے بیلیاں مدرسیاں نکل گیا تے مُڑ نہ پرتیا۔

دُتے اُتلے میل دی جوڑی تعلیم نوں لت مار دتی۔ اوہنوں سُجھ گئی آہی بے
 ایس تعلیم دی نینہہ گوڑی ہے۔ ایس تعلیم دے دے سارے سگھڑپ تے چنگ
 چج دا مول ایہہ ہا بے دُتے دا من کیل کے اوہدیاں پیراں وِچ باتشاہی
 تابعداری دا نیا نا گھتیجے۔ آپنی وسوں دی ورتی واپری ساہویں اوہنوں ایہہ
 تعلیم پھوکی، پتلی تے لیہوں لتھی جاپی۔ اوہنوں سُجھ گئی آہی پئی مدرسیاں والی
 پڑھائی سکھلائی دا کُل پسارا اُتلے میل دیاں ہیڑواناں دی پھاہی ہے۔

دُتے جیہڑا مدرسے نوں چھڈیا تے جیہڑے ڈھنگ چھڈیا اوہ سمجھو اوہدی
 نابری دا مُڈھ ہے۔ مدرسے دے اُستاد دے رُوپ وِچ اوس ویری نوں پچھان

لتا۔ مدرسے اڈار گھرواں دی سوچ نوں پھاہن تے سدھاون دی کلاہن۔ روح
تے جسے نوں اُتلے میل دی غلامی وِچ جُولن دا وسیلہ ہن۔ اُستاد دی سِکھلائی
بندے دے من وِچ ریس تے کھار والی وِس گھولدی ہے۔ تعلیم وِچ جیہڑا پگیا
اوہنے میدان ماریا۔ نالدياں سینکڑیاں نال سر وڈھواں گھول گھل کے آپنا سر
اُتانبہ کڈھیا۔

امتحانان انعاماں تکمیاں سنداں دی منڈی وِچ آن کے ہر بندے دا کم
اوہدی گھروکی پونجی بن ویندا ہے تے بئی گل دُنیا نوں اوہ آپنا شریک گندا ہے۔
امتحان سنداں تکے بندے نوں مل مارن تے آپنا پیٹا پورن والا چٹیک لاوندے
ہن۔ جیہڑا ایہہ گھول نہیں گھلدا یاں گھلدا یاں تھڑ ویندا ہے۔ اوہ اپنے آپ
نوں اصلوں پینا سمجھدا ہے تے جیون اوہدے بھا دا میہنا تھی ویندا ہے۔ جیہڑا
گھول وِچ جتیا اوہ وی تے جیہڑا ہاریا اوہ وی دوویں آپو آپنے کھوکھلے اندرونے
دے اِکلونج وِچ بڈے۔ مخلوق نال اپنے آپ نال اوہناں دا کوئی سانگا نہ جڑیا۔
ایہہ گھول گھلن تے کجھ بندے دے وِس ہوندا ہے پر ایہدا مل پاون تے
اصلوں اُتلیاں اُچیریاں ان ڈٹھیاں دے وِس ہوندا ہے۔ باتشاہ ایہناں ساریاں
اُچیریاں توں اُچا ہے۔ ہر بندہ درجے وار باتشاہ دی خدائی ڈوری وِچ بچھا پیا
ہے تے اپنے توں اُتلے اگے سر نواون باتشاہ اگے رب اگے سر نواون ہے۔
جیہنے اپنے توں اُتلے دا آکھا موڑیا اوہ دوہیں جہانیں ردیا گیا۔

جے دُتے نوں اپنی ثابتی چاہیدی ہے، آپنا آپ لوڑیدا ہے، جے اوہنوں
جیون دی تانگھ ہے تاں اوہنوں استاد دی گُرسی مُوہدی مارنی پوسی تے مدرسہ
ڈھاونا پوسی۔ استاد دے دِکے اگے نہ لِف کے اوہدے دھرونوں اپنے زور نال

مُکا کے دُتے آپنی جند سگویں بچا کھڑی۔ مدرسے دی پڑھائی تَج کے آپنی اصل
 لپیہ لدھیوس۔ آپنے آپ نوں لڑائی دے چج تے ہتھیاراں دی ورتوں
 سکھایوس۔ آپنی وسوں نوں آپنا مدرسہ جاتوس تے ایسے مدرسے وچ لڑائی دی
 کتاب گھلی ڈٹھیوس۔ اُستاد نال بچٹھ کے سہی کیتوس پئی آل دوالے دھرو دا ہک
 گجھا جال وچھیا پیا ہے۔ ایس دھرو دا گجھ مُکا ون واسطے ایہدی شکل ظاہرا
 وکھا ون واسطے ایہدا ہتھ ڈکن دی نیت کیتوس۔ دُتے دے اندر جد ایہہ متا جا گیا
 تے اوہنوں آپنے پچھو کڑ دی وی سار تھی گئی۔ آپنے پیو دادے دی کہانی اوہنے
 سنی تے سمجھی۔ اوہدا ایانا علم سیانا تھی گیا۔ اوہدی ماں جیہڑیاں دُتے بال کولوں
 لکا وندی آہی اوہ دُتے گھرو نوں سناونیاں پیاں۔

دُتے پُرانے استاد نوں ڈھایا تے پُرانا مدرسہ چھڈیا۔ استاد تے مدرسہ
 باتشاہی حکم دے پنچے دے دستانے ہن۔ کتاباں پڑھا ون دے ڈھنگ، علم نوں
 جاچن دے ڈھنگ سبھ چھوہراں دے رُوح گھنڈے کرن دے مسالے ہن۔
 کتاباں دسدیاں جے پرانا ویہار ای قدرت دا ویہار ہے۔ ایہنوں بدلن دی
 سوچنا حرام ہے۔ اجیہیاں وڈیاں وڈن وچ بندے دی موت ہے۔ کتاباں
 بندے دے من نوں پھوکیاں تے جگ توں باہریاں مہین کاڈھاں ول لاوندیاں
 تے جیون وچوں اُسریاں اڑاونیاں نوں ہتھ گھتن توں ورجدیاں۔ علم بندے
 دے اندر مچدی کاوڑ نوں کیلدا تے دھرو دے مُونہہ اُتے ون سونے مکھوٹے
 جڑ جڑ لاوندا۔ بندے دی سُر تے اُتج اگے پتاوے بنھدا۔ علم گہنا آہا۔ اسیں
 ایہہ گہنا لا کے ظلمیاں نوں رجھاوندے۔ آپنیاں وریاں دے نیڑے بہن جوگے
 ہوون واسطے اسیں ایس گہنے نال آپنا سریر سجاوندے۔ مدرسیاں وچ پرکھ جوکھ دا

مُول ایہہ آہا جے بندہ جماندرو گناہی ہے۔ جیہنے پڑھائی والا گھول گھل کے ہک
 بے نالوں ودھ چڑھ کے جماتاں ماریاں اوہدے گناہ بخشے گئے۔ سنداں
 شفاعت دے پروانے سن۔ اُتلے میل دی بہشت دے گیٹ پاس سن۔ ایہہ
 پاس گھنن واسطے سانوں ساریاں سانجھاں بھن کے تیر میر دے چلھن وچ چھال
 مارنی پیندی۔ دُتے نوں سار ہوئی پئی پڑھائی سکھلائی دا سارا پھارا ظلمیاں دے
 دھرو دا ویریاں دے ویر دا ہک گجھا روپ ہے۔ اوہدے ست نوں اوہدی بندیاں
 نوں مکاون دا منصوبہ ہے۔ اوس جاچ لیتا جے کتاباں استاد تے مدرسہ ظلم دے
 ہک وڈیرے تے بہوں موکلے جال دیاں گھنڈیاں ہن۔ پورا وسیب ایس جال
 دی ولھیت وچ ہے۔ ایس گجھے دھرو اتوں، کوڑھ دے ایس اندرے اندر وگدے
 نالے اتوں ڈھکن لاہون واسطے دُتے ہتھیار چاون دی کیتی۔

دُتے دی سجری سرت نوں اپنی ماں سنے سارے وڈکے ویریاں دے ظلم
 نال نبھا کریندے جاپے اوہناں دے ہتھ ہتھیار بنے جاپے۔ اوہنوں پڑھنے
 پاون دی صلاح تے باتشاہ دتی آہی پر صلاح نوں منن والے اوہدی ماں تے
 اوہدے وڈکے ای آہے۔ ایس پاروں دُتے تے اوہدیاں بیلیاں پوند اپنیاں
 وڈکیاں نال متھا لایا۔ گلیلیاں نال ہر پکی عمر والے دا راہ مارن اوہناں اپنی
 کھیڈ متھ لیتی۔ ایس زور اوری راہیں دُلا وڈکیاں دے اندرون ہلون کے
 اوہناں دیاں مُونہاں توں نبھا دے جندرے لاہون لوڑا ہا۔ چپ تڑڈیاں
 تڑڈی ہے۔ اوڑک مران کولوں نہ جریا گیا۔ اوس بانہہ لمی کر کے آکھیا وے
 زنانیاں دے گھرے پھنڈن وچ کیہڑی مردائی آ۔ جیہناں دے پیو دادیاں
 دیاں بھو بھریاں لوٹھاں پختیاں دے یو ہے ٹنگیاں ہوون اوہ گلیلیاں نال

کھیڈ دے نہیں سوہندے۔ اگلے وسیب وِچ مرانی تے ڈھولیاں واراں والے
 ساڈی تواریخ دے سنبھالنبہار آہے۔ سچ نوں کج کے رکھن والے تے ویلے
 سرجنے کھنے دے مُونہہ تے مارن والے۔ دُلا ایسے سچ دی ٹوہ وِچ آہا۔ جھب
 گھر ماں اگے ونج کڑکیا جے اج ساری ورتی وِہانی دس نہیں تاں نہ توں بچدی
 ہیں نہ میں۔ دُتے دا نواں طور ویکھ کے ماں بولی تے تچکھلی کہانی کھولدی گئی۔
 ویری دی پچھان اپنی پچھان ہوندی ہے۔ دُتے جد اپنی تواریخ وِچ اپنے ویریاں
 دا مُہاندرا صاف اُلکیا ڈٹھاتے اپنا مُہاندرا وی صاف دِسن لگ پیوس۔ اپنے
 ہون دا راہ لبھ گیوس۔ اپنے جیون دا مُول گولیوس۔ ایس نوں سار دے چاننے
 اندر باہر دی ہر شے پک بئی نال جڑی جاپی۔ ہُن دُتے نوں اپنے دوالے کسے
 گجھے جال دا بھونہیں۔ اپنے اندر باہر دی سار نال اوہدا بحر گھل گیا ہے۔ اوہدی
 رت نوں دِڑتا دی پان چڑھ گئی ہے۔ اوہدی اکھ نے ویری دا نشانہ کر لیتا ہے۔
 اوہدے وجود دا سارا زور سارا اُدم پک تھی کے ویری نوں مُکاون دا متا بن گیا
 ہے۔ اکبر باتشاہ نال دُتے دا ویر کوئی گھروکا ویر نہیں۔ جے زرا پیو دادے دا ویر
 لینا ہووے ہاتے دُلا کسے ویلے اکبر نوں ونج گھیرے ہا۔ باتشاہ نوں ہتھ پاون
 دُتے واسطے ڈاڈھی اوکھی گل نہ آہی۔ پر جھیرا زرا ہمایوں دے پتر اکبر تے دُتے
 دے پیو فرید دا نہ ہا۔ اکبر راج کاج دے پک ڈھنگ دا ناں ہے، پک پورا
 ورتارا ہے، پک پورا وِیہار رہن وِسن دا ہے، جیون دا پک پیڈا تے پرانا پنٹھ
 ہے۔ پک اکبر نوں مارن کیتے دُتے دے پیو دادے جاناں نہیں سن واریاں۔
 اوس پنٹھ نوں اوس وِیہار نوں بھنن کارن واریاں سن جیہدے اُپر چُغتہ شاہی دا
 بُت کھلوتا آہا۔

چغتہ شاہی پنتھ نوں سمجھنا ہووے تاں مُغلاں دی کسے محل ماڑی وِچ جا وڑو
تے اوہنوں نیجھ نال ویکھو۔ شہدرے وِچ دُتے دے دُدھ بھرا شیخو (جہانگیر) دا
مقبرہ ویکھو۔ پورا مقبرہ پک وڈی پڑی ہے۔ باتشاہ دی ڈھیری ایس پڑی دے
دُھر وِچکار لاگرا ہے۔ باقی دے گھرے وِچکار لے گھرے دوالے لاگی بنے
کھلوتے ہن۔ ایہناں لاگی گھریاں وِچ ہر کوئی آپو اپنی تھائیں جمان ہے
جیہدے دوالے اگوں آپنیاں لاگیاں دا جُھمر ہے۔ ہر گھرا اک نکلی پڑی دا جمان
ہے تے اک وڈیری پڑی وِچ لاگی ہے۔ سبھ پڑیاں درجے وار اپنے نالوں
وڈیری پڑی دیاں لاگی ہن تے سبھ وِچکاراں دا وِچکار، جماناں دا جمان باتشاہ
دی ڈھیری ہے۔ مقبرے دی ساری بنتر ایسے حساب سر ہے۔ سجاوٹی پھل بوٹے
وی ایسے حساب سر ٹکائے گئے ہن۔ بنتر دا ایہہ ٹھک ہر اٹ نوں رنگ دی ہر
پھٹی نوں پکو کڑے وِچ جڑی کھلوتا ہے۔ کوئی لیک ساہ نہیں کڈھ سکدی کوئی
وٹہ سر نہیں بھواسکدا۔

مُغل مقبرے دا وِچکار باتشاہ دی ڈھیری ہے۔ مُغل راج دا وِچکار باتشاہ
آپ ہے۔ سبھ درباری اوہدے لاگی ہن۔ ہر درباری دا اگوں آپو اپنا دربار ہے
جتھے اوہ جمان ہے تے ہور نکڑے امیر اوہدے لاگی ہن۔ تے اخیر چکاں دے
چودھری ایس نقشے دی سبھ توں باہری، کناری والی پڑی ہن۔ سارا وسیب ٹھک
سر اُسریا ہے۔ ہر بندے دی ہوند کسے اپنے نالوں وڈیرے بندے دی ہوند دا
صدقہ ہے۔ بندے دا بندے نال سانگا بندیائی پاروں نہیں مالکی چاکری پاروں
ہے۔ سر نیوندے رہن نذر نذرانے تردے رہن تے سانگے نبھی ویندے ہن
نہیں تاں کوئی نہ۔ اپنے آپ وِچ بندے دا ہوون کوئی نہیں۔ اوہدا لاگ اوہدا

ہوون ہے۔ لاگ ہے تے بندہ گھر وِچ وی ہے باہر وی ہے۔ لاگ نہیں تاں
 بندہ نہ اپنے جوگا نہ بیاں جوگا۔ کسے امیر دی امیری اپنے آپ وِچ کوئی شے
 نہیں۔ ہر ججمانی اوڑک لاگ ہے تے ہر وِچکار اوڑک کناری۔ پک باتشاہ اپنے
 آپ پر نے ہے۔ اوہ کسے دا لاگی نہیں۔ اوہ رب دا پرچھاواں ہے۔ اوہ جگ
 اُتے اوتار ہے۔ اوہدے ہوون نال باقی جگ دی ہوند ہے۔ اوہ وسیب دا دُھرا
 ہے۔ اوہدی ججمانی کسے بے بندے دے لاگ دا صدقہ نہیں۔ اوہ رب دی عرش
 والی پڑی دا پک گھرا ہے۔ کل مخلوق نوں قدرت نے ایسے لیکھے سر ساجیا ہے۔
 باتشاہ جگ اُتے ربی ورتن دا سنبھال نہار ہے، اوہدا کیتا رب دا کیتا ہے۔

جگ اُتے جیون واسطے ہر بندے نوں بھاویں کوئی ہووے ایس قدرت دی
 درجے بندی وِچ اپنے میل سر اپنی تھاں بھالنی پوندی ہے۔ اپنا لاگ پچھانا
 پوندا ہے ججمان ملنا پوندا ہے۔ اپنا سر کسے ہور اگے نو اوونا پوندا ہے تے گجھ ہور
 سر اپنے اگے نو اوون واسطے گولنے پوندے ہن۔ جیہڑا باتشاہی ورتن دی ایس
 پڑسانگ اُتوں ڈھے پوے یا اصلوں ایہدے اُتے پیر دھرنوں ای نابر ہو ونجے
 اوہ بندہ نہیں کافر ہے۔ تے جد تائیں پک کافر وی جگ دی کسے گھندر وِچ
 وڑیا بیٹھا ہے باتشاہی ویہار نوں وڈا جوکھوں ہے تے قدرت دی کار سواہری
 نہیں۔

ایس پڑسانگ اُتے پک پوڑی توں دوجی پوڑی چڑھیا جاسکدا ہے۔ اُپر
 چڑھن وی قدرت دا قانون ہے۔ پر ایہہ قانون ورتیندا انج ہے جے ہر بندہ
 پہلے اپنے میل دیاں وِچ ججمان تھیوے تے وت پڑیو پڑی امارتاں وزارتوں
 دے گھرے ملدا باتشاہی گھرے ول ودھے۔ ججمان دے ایڈا نیڑے ہو ونجو

جے آپ ججمن تھی ونجو پر نیڑے ہوون واسطے سر نواون تے مرضی منن دی شرط ہے۔ لاگی آپنے ججمن دا جیڈا اکھاں بدھا ادھین ہوسی اوڈا ای ججمن دی نیڑ دا حقدار تھیسے۔ چاکری سبھ تھیں وڈا چنگ ہے۔ اکھ بدھی متا گناں دا گن ہے۔ ایسے گن نوں بھاگ ہن۔ ایسے گن سر ای بندہ آپنے میل وچوں ابھر کے اچیرے میل وچ وڑدا ہے۔

پُغتہ شاہی وچ باتشاہ دی نیڑ ملن واسطے واہ لاون نوں ای جیون آکھدے سن۔ باتشاہ دی نیڑ ملن واسطے دینہہ پر رات سر وڈھواں گھول لگا رہندا ہا۔ سوہنیاں دا سوہن عالماں دا علم بس باتشاہ دی نیڑ دے وسیلے ہن۔ آپنے آپ وچ ایہناں دی کوئی اصل نہیں۔ باتشاہ دی نیڑ ای سبھ مولاں دا مول تے سبھ تتاں دا تت ہے۔ گنیاں، سوہنیاں، عالماں بلواناں دا کم نرا ایہہ آہا جے اوہ اپنی کھٹی وٹی تحت دے پیراں وچ لیا دھرن۔ اگوں ایہہ باتشاہ دا کم آہا اوہناں دی نذر نوں جیہڑے لیکھے چاہوے لاوے۔ عالماں دے علم نوں سوہنیاں دے سوہن نوں گنیاں دے گن نوں بلواناں دے بلکار نوں جیویں بھاوے جتھے بھاوے ورتے۔ بندیاں دا کم آہا آپنے آپ نوں وستاں سمجھن۔ اپنی کیتی نوں نہ پرکھن۔ آپنے اندر لے نوں واڈھو پکھنے نہ پاون دین۔ اپنیاں عملاں نوں بس باتشاہ دی مرضی والی کسوٹی اُتے ای دھرن۔ سپاہی گولی وگاون لگیاں، عالم لکھن بولن لگیاں، اہلکار کم کرن لگیاں آپنے آپ نوں نہ گجھ پکھدے تے نہ گجھ دسدے۔ جد بندے وستاں ہوئے تاں وت وستاں پکھدیاں دسدیاں تے گجھ نہیں بس ورتنہار دے ہتھ وچ پدیاں ورتیندیاں ہن۔

دُتے دا ویر پُغتے راج دیاں نیہاں نال سی۔ اوہنے وست بنن توں نہ چا

کیتی۔ آپنی بندیاں دا پالن کیتوس۔ سہی کیتوس جے بندہ تاں ای بندہ ہے جے
اوہ دست بنن توں نابہ ہے۔ جے اوہ اپنے کیتے نوں پرکھن دا، آپنیاں کراں
پیراں نوں آپنی جیبھ نوں آپنی سار موجب ورتن دا حق گھن سکے۔

اوہنے لکڑ کے آکھیا پئی بار دیاں نمائیاں واسیاں نوں راہکاں کامیاں
ایانیاں تے محنتیاں نوں بندے دی جُونے جیون دا حق ہے۔ پُغتہ شاہی نوں کوئی
حق نہیں جے اوہ ایہناں نوں وستاں بنا کے ورتے۔ دُلا پُغتہ شاہی دے پِسا
اُتے مَل مارنا نہیں آہا لوڑدا۔ اوس پُغتہ شاہی دے پِسا نوں ڈھا ڈھیری کرن
دی دھاری آہی۔ پک واری جد راہ دِس پیوس وت اوہدا ہر دم ایس راہ اُتے
پک پیرا گیرے آہا۔ اوس ہر جیلے نوں وسیلہ جاتا تے جدوں کوئی جیلہ نہ جُویا
اوس ہتھیں گھڑ لیتا۔

دُتے آپنا کم گھروں چھوہیا۔ سبھ تھیں پہلاں اوس اپنے نانکے گھرنوں گھیرا
گھتیا تے آپنی برادری وچوں پُغتہ شاہی دے رجائے چودھریاں نوں نیپڑیا۔
واڈھو مال وست تے ڈنگر گھوڑے راہکاں محنتیاں تے کامیاں نوں چا وٹڈے۔
ایس وٹڈ نوں دُتے آپنا روز دا آہر بنا لیتا۔ روز شاہوکاراں دیاں گولہکاں
بھجینیاں۔ چودھریاں دیاں بھڑولیاں نوں نسا لگ گئی۔ محنتیاں تے کامیاں دی
رَت جاگ پئی۔ دُتے دا کم اوہناں دا آپنا کم تھی گیا۔ لُہاراں دُتے نوں ہتھیار
بنا کے دیونیں تے آپنیاں بانہاں دا زور تے آپنیاں اکھاں دا لشکار وِچ بھر کے
دیونا۔ بار دے جھگے کل کنڈے تے نک سُک دے رسد خانے بن گئے۔
راہک تے کامے راٹھ بن گئے۔ دینہہ رات پک کر کے راٹھاں دی واہر
پُغتیاں اُتے ونج چڑھی۔ بُہتیاں تھڑاں گھروں پوریاں ہو گئیاں۔ رہندیاں بھینڑ

وِچ ویریاں آپ پُوریاں کر دیتیاں۔

علی ترکستان دا اگھا سوداگر ہے۔ باتشاہ نال اوہدا پنج سو گھوڑیاں دی سپلائی
دا ٹھیکہ ہے۔ درباری ٹھیکیداری پاروں امیراں منصب داراں دیاں حویلیاں وِچ
اوہدا چنگا آدر ہوندا ہے۔ ترکستان توں رسد آندیاں اوہنے کئی واری دُتے دے
گھر اتارا کیتا تے دُتے دی ماں اوہدے نال شاہی امیراں والی ورتن ورتی۔
ایتکاں وی علی گھوڑے گھن کے لہور ویندیاں فرید دے ڈیرے لتھا۔ دُتے وی
اوہدا پروکا آدر کیتا۔ رات وڈے ٹھاٹھ نال رکھیوس۔ فخریں ٹوردیاں کلاوے
گھت کے شکرگزاری کیتیوس پئی یار وڈی کھیچل کیتی آ۔ تُرکی نسل دے
گھوڑے ساڈے جوگے گھن آندے نی۔ علی مندے حالیں لہور اپڑیا تے باتشاہ
اگے ونج گُویا۔

علی کولوں گھوڑے کھوہ کے دُتے دوہرا کاج کیتا ہے۔ پک تاں آپنی
سواریاں دی تھڑ مکائیوس تے نالے باتشاہ نوں تگڑی چوہڑ لائیوس۔ دُلا جاندا
ہے جے باتشاہ سرپر بھاجی موڑسی۔ سوڑا پے کے فوج چڑھیسی۔ اوہ سے گھڑی دی
دُتے نوں اڈیک ہے۔

باتشاہ دُتے دی ماں ول اہلکار گھلے جے دُتے وڈی ایانپ کیتی ہے تُساں
گھوڑے پرتا دیوتے دُتے نوں دربارے ٹورو۔ ساڈا پتر نوں ملن تے جی ہے۔
کلوکی گل ہوندی تے ماں نذر دے ٹکے لدا کے دُتے نوں لہور گھلدی۔ پر ہُن
اوہ کلوکا دُلا کتھوں آندی۔ دُتے باتشاہی اہلکاراں دے سر مُن کے مُونہہ کالے
کیتے تے آکھیا اکبر نوں وساہیو میں جھب اپڑساں۔ ساڈا وی ملن تے جی
ہے۔

دُتے اکبر نالِ ملنی کیتی۔ اوہ تیر ہار لہوریں لتھا۔ وڈیریاں آڑھتیاں دیاں
 ماڑیاں تے امیراں دیاں حویلیاں وِچ بھڑٹھو گھتیوس تے قلعے والیاں نوں کنبنی
 چاڑھ کے اکھ دے پکار وِچ مُر باریں جا وڑیا۔ اکبر چھتھا پے گیا۔ پُختیاں دی
 فوج چڑھی۔ پیدلاں تے گھڑ چڑھیاں نے پنڈ وکیاں پیہیاں دی دُھوڑ اسمائیں
 چاڑھ دتی۔ دُلا تے اوہدے بلی ایس دُھوڑ دے اوہلیوں بچ ہار نکلدے تے
 بھاڑے دیاں لشکریاں نوں بھاجڑ پا کے مُر ایسے دُھوڑ وِچ چھپ ویندے۔

بار واسیاں تے پُختیاں دا ایہہ بھیر کئی ورھے لگا رہیا۔ پُختیاں دا ٹل ایہہ
 آہا جے ہکواری دُلا جیوندا پھرتیجے تے اوہنوں قابو کر کے اوہدے راہیں ساری
 بار نوں کیلیئے۔ پُختیاں دے بھانے بار وِچ پُختہ شاہی وِیہار ای چالو آہا۔ دُلا
 بار واسیاں دی پڑی دا وِچکار لا گھرا آہا۔ ایہنوں چُک لوتے پڑی آپنے آپ ای
 کھنڈ ویسی۔ ججمان نوں ہتھ پیٹھ کر گھنوتاں لاگی آپنے آپ ای نیوں ویسن۔
 دُتے نوں پھدن واسطے پُختیاں بہوں جتن کیتے۔ اوڑک اک پھند پھر گیا۔ دُلا
 پھدی گیا۔ کڑیاں بیڑیاں مار کے لہور آندو نیں۔

پُختیاں جاتا جے کم سر گیا۔ ہُن دُلا آپنی گوں نوں باتشاہ دے پیر چُمسی
 تے بار والے آپنے اگوان دا رنگ دیکھ کے آپنے آپ ای لیسے چڑھ ویسن۔ پر
 پُختیاں دُتے نوں پچھاتا نہ ہا۔ اوہناں دُتے نوں آپنے وِیہار آپنے پنٹھ سر پیا
 جاچیا۔ دُلا اوہناں دی جاچ وِچ کیوں آوے۔ اوہدا وِیہار پُختیاں دے
 وِیہاروں باہرا، اوہدا پنٹھ پُختیاں دے پنٹھوں باہرا۔ اوہدا تت ہور، اوہدا سبھا
 ہور۔ پُختیاں ڈھیر کھیکھن پئے کیتے پئی دُلا کسے حیلے باتشاہ اگے نیواں تھی
 ونجے۔ اوہناں دُتے نوں صلاحیں پیاں دتیاں جے باتشاہ نوں سلام کرن تے

اینویں رسم ہے۔ پر دُلا اوہ کم کیویں کرے جیہدا اوہدے اندر لے نال اوہدے
نینہہ نال کوئی جوڑ نہ ہووے۔ اوہ کتے وی ہووے اپنے آپ نوں لڑائی دے پڑ
وچوں باہر نہیں کڈھدا۔ اپنا آسن نہیں چھڈدا۔ پُختیاں نوں تاں ظاہر دا نیون
وی وارا کھاوندا ہے۔ کیوں جے اوہناں دا اندر تاں ہوندا ای کوئی نہیں۔

دُتے دی نانہہ پُختیاں نوں بہوں پڑدی ہے۔ جے ایہہ گھرا پڑیوں باہر
رہوے تاں ساڈے وسیب دا تانا پیٹا تندو تند ہو ویسی۔ جے دُلا جھوٹھے مُونہہ وی
باتشاہ اگے نہ نیویاں تاں پُختے راج دی نینہہ اُکھر ویسی۔ پُختیاں دلیل کیتی پئی
دُتے دامن منے نہ منے اپنیاں اکھیاں نوں تاں مناؤ۔ دُتے نوں پک نیویں
جیہی باری تھانیں دربارے واڑو۔ وژن لگیاں اوہنوں سر پر اڑنا پوسی تے ساڈا
گھر پورا ہو ویسی۔ راج دا چھتر ٹکیا رہسی۔

پر دُلا اپنے ہر کم تے ہر دم دی سنبھال کریندا ہے اپنے نینہہ دے چانے۔
اوہ پُختیاں دی سیاست دا جانو ہے۔ اوہ نیویں باری راہیں دربار تے وڑیا پر لُفیا
کوئی نہ۔ پوند پیر اپنے اندر وگائے تے تچھوں دھڑتے سر اندر دھریکیوس۔
باتشاہ دُتے دے اڑے سر دی جائیں اوہدے سدھے پیر ڈٹھے تاں اوہدے
پٹھوں تخت ڈول گیا۔ اوس سہی کیتا جے جٹ اک پل ہور جیوندا رہوے تاں
پُختے راج نہ رہسی۔ دُتے نوں جھب سُولی ونج چاڑھیونیں۔

کوئوال نوں باتشاہ اُچھا حکم دتا جے دُلا جیہڑے رنگ سُولی چڑھے تے
جیہڑے بول مُونہوں کڈھے اوہدی خبر جھب باتشاہ نوں اپڑتے۔ باتشاہ نوں سار
آہی پئی جیہڑا پھٹ دُتے دھون چا کے پُختے شاہی نوں لایا ہے اوہ نرا اوہدے
مویاں نہیں ملنا۔ اوہ تاں ای ملنا ہے جے پک واری اوہدی دھون لُفدی